

ҮКІМЕТ ОТСТАВКАҒА КЕТТІ

Кеше Президент Нұрсұлтан Назарбаев мәлімдеме жасап, Үкіметтің қызметін уақытынан бұрын доғару қажеттігін айтты. Елбасы 2018 жылы еліміздегі экономиканың тұрақтанғанын атап өтіп, қажетті мемлекеттік бағдарламалар қабылданғанын тілге тиек етті.

Алайда, мәлімдемеде атап өтілгендей, қабылданған заңдарға, Үкімет шешімдеріне қарамастан, экономиканың көптеген бағыттары бойынша оң өзгерістерге қол жеткізілмеді. Жалпы ішкі өнім негізінен шикізат ресурстары есебінен өсті. Бірақ Үкімет пен Ұлттық банк ел экономикасын сапалы дамытуға серпін беретін нақты құралдарды толыққанды жасап шығара алмады.

Мемлекеттік бағдарламаларды жүзеге асыру барысына жасалған талдау қорытындысы олардың орындалып жатқанын көрсеткенімен, көптеген маңызды бағыттар бойынша нақты нәтиже жоқ екенін аңғартты. Өнімді жұмыс орындары жеткілікті түрде ашылмай отыр. Бұл, әсіресе, ауылдық жерлерге қатысты. Шағын және орта бизнес өсімнің қозғаушы күшіне

және оны дамыту ісі әкімдер мен министрлердің негізгі міндетіне айналмады.

«Осындай жағдайда Президент әрі Конституцияның кепілі ретінде халқымыздың мүддесі үшін келесі шешімді қабылдады. Үкімет отставкаға кетуі керек деп есептеймін. Жаңа сайланатын Үкімет басшысы өмір сүру деңгейін жақсарту, экономиканы ілгерілету, стратегиялық тапсырмаларды орындау үшін біркатар шаралар қабылдауы қажет», — делінген мәлімдемеде.

Мемлекет басшысы кеше ел Үкіметінің отставкасын қабылдады.

МӘСЕЛЕ

Алдаркөсені білмейтін қазақ жоқ. Сол Алдардың Шықбермес Шығайбай деген сараң байды қалай алдағаны туралы әдемі әңгіме бар. «Ерте, ерте, ертеде» деп басталатын әлгі ертегіде Алдар «сараңдығымен Шықбермес Шығайбай атанған байды іздеп табамын, оны алдап, асын жеп, атын мініп қайтамын» деп алыс жолға шығыпты. Шығайбайдың ауылын табады. Сараң бай «Алдарға алдансам, асымды ит жесін. Дәм татқызбаймын!» деп, қасарысады. Бірақ «Айласы үстем Алдар Шықбермес Шығайбайды алдап, тығып отырған тамағын жеп, шапанын киіп, байлап отырған атын мініп, тіпті оң жақта бойжетіп отырған қызын алып, ауылына қош көңілмен қайтыпты» деп аяқталатын...

Алдардың аңызын неге айтып отырмыз? Қазір біздің қоғамға да бір Алдар керек-ау! Өйткені, шықбермес шығайбайлар көп. Біреудің адал еңбегін жеп, ақысын төлемей отырған сараңдардың дәурені жүріп-ақ тұр. Атырауда жұмысшылардың еңбекақысын бермей, жұртты шулатып отырған «Шығайбайға» бір Алдарды қайдан тапсақ екен?..

Әңгіме былай. Жайық өңірінде кәріз құбырын тартумен айналысқан бір компанияның жұмысшылары табан ет, маңдай терінін өтеуін ала алмай, әділдік

таппай жүргелі біраз болыпты. Оларға келісілген ақшасын бермей, ала жаздан бері сандалтып қойғандар Ресейдің компаниясы болып шыққан. «Ломар» деп аталатын әлгі мердігер компания мамандары әр жұмысшыға кемі 300 мың теңгеден қарыз көрінеді.

Шерхан Жүсіпов есімді прораб «КТК» тілшісіне берген сұхбатында «Ломарда» тамыз айынан бастап жұмыс істеймін. Учаске бастығы болдым. Жұмыс біткенде бәрімізге ақша бермей, қуып шықты», — дейді. Шерханның күйін кешкендердің

айтуынша, аты шулы компания директоры Александр Лозенко еңбекақыны бермегенімен қоймай, булардың намысына тиіп, мазақтайтын көрінеді. Бақытжан Жұмәділдаев есімді азаматтың айтуынша, Лозенконың телефонына қазақ тілінде хабарлама жіберсе, ол мысқылдап, кекетіп ағылшынша не көріссе жауап береді екен. Ұялы телефонын ашып хаттарды көрсеткен ол «Біздің тілімізді төмендетіп менсінбейді» деді.

Еңбегін даулап жүргендер құзырлы мекемелерге қанша рет шағым

ұзын саны отыз адамнан асады. Олардың біразы өткен аптада ат арытып Алматыға Атыраудан арнайы келді. Енді қайтсін, адал еңбегінің ақысын біреуге жегізіп қоюға ар-намыс жіберсін бе? Оның үстіне, талап етіп отырғандары аз ақша емес. Әлгі мердігер компанияның Алматыдағы өкілдігін іздеп келген жұмысшылардың

түсіргенімен, әзірге нәтиже шықпай тұр. Мемлекеттік еңбек инспекциясының бөлім басшысы Алматы Қалдыбаевтың айтуынша, тексеру қорытындысы бойынша жұмыс берушіге Қазақстан Республикасының әкімшілік кодексінің талаптарына сай айыппұл салынған.

А.Қалдыбаев: «Бұдан кейін ұйғарым берілді.

Қазіргі таңда ұйғарымның мерзімі бар. Егер де заңмен белгіленген мерзімде ұйғарым орындалмаса, біздің тарапымыздан тексеру жүргізіледі. Егер серіктестік еңбек инспекциясының талабын орындамаса, іс әкімшілік сотқа жіберіледі», — деді.

(Жалғасы 5-бетте)

БІЗДІҢ СҰХБАТ

Көктем жақындағанда су тасқыны ел-жұртты алаңдататын күрделі мәселеге айналады. Мамандардың айтуынша, биыл 500-ден астам елді мекенді су басу қаупі бар. Жыл сайын қайталанатын табиғат апатына кім кінәлі? Себебі анықталып, тасқынға тосқауыл қою мақсатында қандай шаралар жасалып жатыр? «ДӨП» пікірсайыс алаңында Мәжіліс депутаты Құдайберген Ержанмен журналист Дәулетхан Қыдырбайұлы осы тақырып аясында сұхбаттасты.

СОЗЫЛМАЛЫ КЕСЕЛГЕ АЙНАЛДЫ

Дәулетхан Қыдырбайұлы: Жалпы, қаттырақ айтсақ, «құс келді, құс кетті» дегендей, көктем мен күзде қозғатын екі нәрсе бар. Бірі — су тасқыны. Екіншісі — жиын-терін кезінде жанар-жағармайдың қымбаттайтыны. Екі мәселе де созылмалы ауруға айналды. Бұрын «тосын сый» болса, қазір олай емес. «Күтетін сый» болып қалды. Осы мәселені қалай шешсек болады? Ары бармайық, соңғы үш жылда 60 миллиард теңгедей қаражат бөлінген. Ол — тасқын судың алдын алуға, зардаптарын жоюға жұмсалмақшы. Соған қарамастан, жүздеген ауыл қызыл судын астында қалады, мыңдаған халық зардап шегеді. Не істеуге болады? Қиындықтан шығудың қандай жолы бар?

Құдайберген Ержан: Тарихқа жүгінетін болсақ, біздің ата-бабаларымыз табиғаттың осындай құбылысын өзінің керегіне пайдаланған. Ол дария, өзен болсын, басқа болсын көктемде су тасыған жерлерді жазда жайылымға, шабындық шөпке пайдаланған. Қариялар табиғаттың жағдайын жақсы білген. Табиғаттың осы құбылыстарының өзін қорғаныс мәселесіне пайдаланған.

Дәулетхан Қыдырбайұлы: Ешқандай озық технология мен техника жоқ заманда осылай болған. Ал қазір Төтенше жағдайларымыз барлық озық технологиямен, техникамен жабдықталған дейміз...

Құдайберген Ержан: Иә, оның үстіне бәрін ғарыштан қадағалап отырмыз. Алдын ала мәліметтер алып, қардың қалыңдығын, жалпы ылғалдың қаншалықты болатынын жобалап отырғанның өзінде де жылдан-жылға қайталанатын тосын құбылыстарға тап боламыз. Бұл мәселе Үкіметті де ойландыруы тиіс. Осы болып жатқан тірліктен сабақ алуымыз керек. Тәжірибе жинақтап, алдағы жылдары апатты болдырмау жолын ойлауымыз керек. Мысалы, бытыр Бұқтырмадан бастап, Өскемендегі Шүлбі су қоймасын алып қарасақ, су деңгейінің көрсеткіштері максималды деңгейге келіп тұрған. Биыл да сол көрсеткіш қайталанып тұр.

(Жалғасы 3-бетте)

ТҰСАУКЕСЕР

«ДОМБЫРА» – 24 САҒАТ!

Елімізде ұлттық өнерді тәулік бойы насихаттайтын «Домбыра» арнасы ашылды. Бұл туралы телеарна директоры Қанат Ержігітов журналистермен кездесуде айтты.

К.Ержігітов: «Қазір бұл салада тың дүниелер өте аз, сондықтан Алматы мен Астанада түсірілімдерді бастап кеттік. Телеарна қазір ID TV кабельдік жүйесінде тестілі режимде тұр. Алдағы аптада толықтай іске қосылады. Негізгі мақсатымыз — дәстүрлі өнерді әр қазақ кез келген уақытта теледидарды қосып көре алатындай жағдайға жеткізу. Телеарна домбырамен қатар, жалпы ұлттық музыка аспаптары жайлы хабар таратады», — деді.

«Домбыра» арнасы 24 сағат тек қазақ тілінде көрсетеді.

БИРЖАМЕТР

МҰНАЙ (brent)

67,05

DOLLAR

376.09

EURO

426,71

РУБЛЬ

5,72

ҚЫЗЫҚТАН ҚЫЗЫҚТАРЫ

Қозыс үшін көлік ұрлаған

(Толығырақ 2-бетте)

ҮКІМЕТ

«Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасын іске асыру барысында бір жылда қағаз айналымы 60 миллион анықтамаға қысқарған. Тұрғындарға 30 миллион қызмет электронды форматта көрсетілді. Биыл мемлекеттік қызметтердің 80 пайызын электрондық форматқа көшіру көзделіп отыр. 752 мемлекеттік қызметтің 506 түрі автоматтандырылған. Бұл деректер осы аптада Үкіметте өткен «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасын іске асыру барысы талқыланған жиында айтылды.

«Цифрлық Қазақстан» — Елбасының ерекше бақылауында тұрған мемлекеттік бағдарламаның бірі де бірегейі. Әрі ол заманауи үрдістен қалмаудың басты

Пайдалы қазбалары бар жеті ірі кен орындарына «Зияткерлік кен орны» және «Цифрлық кеніш» жобалары енгізілді. Осындай жүйе бойынша жұмыс жасайтын нысандар санын 12-ге жеткізу жоспарлануда. Осы бағыттағы іргелі жұмыстар алдағы жылдары еселене түседі. Бұл туралы ақпарат

Электронды сауда субъектілеріне қатысты заңнамалық деңгейде салық жеңілдіктері қарастырылса, оны e-коммерцияның 331 жаңа субъектісі пайдаланып үлгерген. Әлемдік трендтің бірі — ұялы телефон арқылы қолма-қол есептесу де дамып келеді. Бұған дәлел ретінде өткен жылы

ҚАҒАЗБАСТЫЛЫҚТАН ҚҰТЫЛУ

тетігі. Сондықтан ерекше назар аударып жатырмыз. Жиында атап өтілгендей, бағдарлама іске асырылған былтырғы жылы біраз бағыт бойынша оң өзгерістер болған. Заңнамалық база жетілдіріліп, өндірісті, бизнесті және мемлекеттік басқаруды енгізудің онтайланған тәсілі әзірленген. Енді мұны одан әрі іске асыру үшін орталық және жергілікті органдардың цифрландырудың әсерін бағалау мен сараптаудың бірыңғай әдіснамасын әзірлеу қажеттілігі туындап отыр.

Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің дерегіне, «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы негізгі бес бағыттан, 17 бастамадан және 120 іс-шарадан тұрады. Тек 2018 жылы 20 іс-шара толық жүзеге асырылған. Енді «Экономика салаларын цифрландыру» бізге не берді?» деген сауалға келер болсақ, ол отын-энергетика және тау-кен металлургия кешендерінде Индустрия 4.0 элементтерін қолдану арқылы еңбек өнімділігі орта есеппен — 10, жекелеген өндірістерде электр қуатын үнемдеу — 33, жабдыктарды пайдалану коэффициенті 50 пайызға ұлғайыпты.

және коммуникациялар министрі Дәурен Абаев: «Жалпы, 2018 жылы іске асырылған цифрлық шаралар қазірдің өзінде елімізге 218 млрд теңгеден астам экономикалық пайда әкелді. Цифрландыру есебінен құрылған жаңа жұмыс орындарының саны 43 мыңнан асады. Биыл жұмыс тәртібі толық орнықты, мемлекеттік органдардың жауапкершілік аумағы іріктелді, ұлттық және жеке компаниялар алдағы мақсаттарын айқындап алды. Сондықтан да жаңа технологияларды енгізуден түсетін экономикалық әсер алдағы уақытта қазіргі нәтижелерден де жоғары болады деп нық сеніммен айтуға болады», — делі.

Цифрландыру барлық саланы қамтиды. Мысалы, агроөнеркәсіптік кешенді цифрландыру аясында 14 пилоттық шаруашылықта дәлме-дәл егіншілік элементтері енгізіліп, фермерлердің шығындары орта есеппен 15-20 пайызға азаяды. Есесіне, астық түсімі 2,5 есеге артады. Биылдың өзінде «смарт фермаларды» 500 шаруашылыққа дейін жеткізу жоспарланған.

Бағдарламаның тағы бір негізгі бағыты — онлайн сауда жүйесін дамыту.

караша айының соңында еліміздегі алты ірі банк осы қызметке пилоттық режимде қосылған.

Бүгінгі таңда білім беру саласының барлық деңгейі цифрландырумен қамтылған. Мектепке дейінгі білім беретін ұйымдардың 64 пайызы өтінішті электронды түрде қабылдаса, мектептердің 94 пайызында оқушылар электрондық күнделіктер мен журналдарды пайдаланады. Бұл ауылдық және қалалық мектептер арасындағы алшақтықты 30 пайызға төмендетеді. Ал денсаулық сақтау саласын цифрландыру шеңберінде электронды құжат беруге медициналық ұйымдардың 99,2 пайызы ауысып үлгеріпті. 16,3 млн тұрғын өңірлік электрондық денсаулық паспортын иемденген.

Әлеуметтік-еңбек саласын цифрландыру аясында да табыстар баршылық. Мысалы, электрондық еңбек биржасы арқылы былтыр 533 мыңнан аса адам жұмысқа орналасқан.

Елімізде тұрғын үйлерді тіркейтін Е-SHANYRAQ жобасының іске асуы, құрылыс саласында Е-QURLYS бірыңғай ақпараттық жүйесі енгізілуі — бүгінгі күннің басты жаңалықтары. Осындай жемісті жұмыстар қазақты қағазбастылықтан құтқаратын болады.

Жоласбек
ДУАНАБАЙ

Аптаның айтары

Асқар ЖҰМАҒАЛИЕВ, қорғаныс және аэроғарыш өнеркәсібі министрі:

«Мен Фейсбук желісіндегі парақшама анықтамаларды алып тастау туралы жазғанда біраз адамдар осы бастаманы қолдады. Шынымен де, анықтамаларды мүлдем алып тастау қажет. Былай қарасаң, оның бәрін жинаудың да қажеті шамалы. Өйтпесе, анықтаманы бір мемлекеттік органнан аламыз да, оны екіншісіне апарып береміз. Олар өздері де бір-біріне қажетті анықтамаларды жібере алады»

Сөз-Жебе

Дариға
НАЗАРБАЕВА,
Сенат депутаты:

«Біздің масс-медиа рейтинг қуып кетті. Неге екені белгісіз, осындай ақпараттар аудиторияны толғандырады. Бұл «шеңберді айналып жүргендей» әсер қалдырады. Біз көбінесе жақсы жаңалықтарды айтқымыз келеді. Алайда тек жағымсыз жаңалықтар тарататын редакцияның рейтингі жоғары екенін байқап жүрміз. Егер басымдықты жағымды жаңалықтарға берсек, рейтингіміз құлайды. Алайда азаматтар жан-жағында не болып жатқанын білгісі келеді. Өсек жинап, сол өсектің айналасында сөйлескенді ұнатады. Өкінішке қарай, осындай құбылысқа қарсы жұмыс істеу қиын. Сондықтан аталған мәселеде мемлекеттік органдар мен БАҚ бірлiп, тепе-теңдікті іздеуі тиіс».

Әлеумет.t⁰

АРЫСТАННАН ҮЛГІ АЛУ КЕРЕК-АУ!

Аң патшасы арыстанды білетін шығарсыздар. Сол айбатты жыртқыштың аталығын ызақор, аналығын қаншыр, күшігін теңбілше немесе абдан — дейді халқымыз. Әдетте жемтікті қаншыр тауып, оны қуып жүріп ұстайды. Ал «бата» жасап, асқа алғашқы болып ауыз салатын аталық арыстан. Міне, қызықты қараныз! Табиғаттың заны солай. Аталық арыстан тура алдына келіп қалмаса, өздігінен жемтік іздеп, оны далбақтап қуалап әуре болмайды екен. Есесіне, сол шаруаның бәрін қаншыр қатырады. Ал жемтіктің көбін, дәмді, сүбелісін жейтін — ызақор. Тіпті теңбілше мен абдандары аштан бұратылып жатса да, әкесінен бұрын асқа ауыз салмайды. Бір жағынан, бұл жануарлардың біз білмейтін қызық әрі құпия дағдысы. Бірақ аталық арыстанның еңбектенбей, дайын асқа тік қасық жалқаулығы әділетсіздеу әдет екен.

Жануарлар арасында ұшырасатын жатыпішер жаман қасиет адам бойында да бар. Тіпті дендеп алған. «Арыстандай айбатты» деп ақын-жырауларымыз жігіттерімізді жер-көкке сыйғызбай мақтағанда, аң патшасының осы жалқаулық қасиетін ұмытып кетті ме екен? Әлде жыртқыштың сол жатыпішер мінезін біліп, теліп айтты ма, кім білсін?!

Арыстанды неге мысалға алдық? Осы аптада Астанада әкіммен кездескен қала тұрғындарының арасында жалғызділікті жігіттер де болды. Олар әйелдермен бірге көз жасын көл қылды. Атын атап, түсін түстеуден аулақпыз. Бірақ «Айлық табысым 67 мың теңге» деген бір азамат жалғыз қызын баға алмай жүргенін айтып шағымданды. Көп бала емес, жалғыз қызын!..

Соғыстан кейінгі сокпақты жылдары қазақ әйелдері шиеттей бала-шағасын бағып,

ауыр азап, жеңіл тозақтың бәріне көнді. Ері соғыста шейіт болған сол асыл аналарымыз жалғыз баласын ғана жеткізген жок. Бір үйлі жанды түгел асырады. Күндіз шөп шапты, егін екті. Кешке топ бала-шағасының жыртылған киімін жамап, кір-қонын жуды. Бірақ ешбір әйел жалғызділіктіміз деп жылаған жок. Өмірдің басына салғанын қасқайып тұрып қарсы алды. Олардың табиғаты әйел болатын. Ал анау жалғыз қызын асыра алмай жүрген астаналық тепсе темір түгілі, шойынды шарқ-шүрқ еткізетін зінгіттей жігіттің жаратылысы — еркек! Еркек бола тұра, екі-үш жастағы қызын арқалап келіп «жалғызбастымын» деп жылау — азамат атына сын екені ақиқат!

Қазір жалғызбасты әйел де, еркек те көп. Оны ешкім жасырмайды. Бірақ асыраушым жоқ деп ауыз ашу, тіршілік жасауға талпынбау — ақтап алуда болмайтын жаман қасиет. Яғни жалқаулық. Қазақ «Жалқауға жан жұымас» дейді. Еркек боп жаралған соң, азамат атына кір келтірмей еңбектену керек. Дегенмен, әлгі жігіттің ай сайын табатын 67 мың теңгесі Астана сияқты қымбат қала үшін, өрине, аз. Бірақ сондай ақшамен бала-шаға бағып отырғандар да бар. Оның үстіне, ауылда тұрып жатқан жок. Астанада жұмыс көп. Бір жұмыспен жан баға алмаса, қиындығына шыдап, екі жұмыс істеуге болады. Тығырықтан шығатын жол бар. Қазақы намыспен артық айтсақ, кешірім сұраймыз!..

Арыстан сияқты қаншырға қарайтын заман емес. Алайда аң патшасындай айбатты азаматтарымыз тіршілік етуге келгенде аталық арыстаннан емес, қаншырдан үлгі алу керек-ау!

Жарас
КЕМЕЛЖАН

Қызықтан
қызықтары

ҚОҚЫС ҮШІН КӨЛІК ҰРЛАҒАН

Өскемен қаласындағы №2 қалалық сот қоқыс тиейтін көлікті заңсыз ұрлап кеткен азаматқа қатысты қылмыстық іс қозғады.

Altaynews.kz сайты хабарлағандай, ішімдікке сылқия тойған азамат өзі жұмыс істейтін құрылыс нысаны аумағынан коқыс шығаратын көлікті заңсыз айдап әкеткен. Ол аумақтан ұзамай жатып, Toyota Land Cruiser көлігіне соғылыпты. Күдіктіні көп уақыт өтпей, полиция қызметкерлері қолға түсірді. Сотта көлікті айдап кету себебін айтты. Сөйтсе, үйінде коқыс шығармақшы болыпты. Тексерсе келгенде азаматтың жүк тиегішті басқаруға қажетті куәлігі де болмаған. Енді кінәлі алты айға бас бостандығынан айырылып, 100 сағат мәжбүрлі жұмысқа тартылады.

Кұралай ҚАРАКЕН,
Мәжіліс депутаты:

«Бір Ресейдің өзінде 70 мыңдай шәкіртіміз білім алып жатыр. Олардың елге түгел қайтуы неғайбыл. Өйткені, қолдағы дерекке қарасақ, әр саладағы білікті мамандардың шетел асуы 34-тен 88 пайызға дейін көбейіпті».

Дархан ҚАЛЖЕТАЕВ,
Қоғамдық даму министрі:

«Өсіресе, БАҚ-та адамдардың елден көптеп кетіп жатқаны жөнінде көп айтылып, жазылып жүр. Тағы да айтайын. Бұл дүниежүзіне төн теңденция. Кетіп жатқандардың 70 пайызы өзге этностардың өкілдері. Яғни, тұрғылықты ұлттың өкілдері емес. Сондықтан бұл қалыпты үрдіс. Адамдар өзінің тілдік ортасын, түп-тамырын іздеп, сыртқа кетіп жатыр».

(Басы 1-бетте)

Дәулетхан Қыдырбайұлы:

Бұл тасқын тағы да қайталанатын деген сөз бе?

Құдайберген Ержан: Бұл енді... бетін аулақ қылсын...

Дәулетхан Қыдырбайұлы: «Жаман айтпай, жақсы жоқ» дейсіз ғой...

Құдайберген Ержан: Иә, Ақтөбеде су тасығанда сол кісілердің ертенгі күнін ойлап қорқып отырған жағдайын естіп, мен ұялып отырмын. Бірінші кезекте халықты алдын ала ескерту – жергілікті әкімдікте істейтін азаматтардың міндеті. Халықтың жағдайын жасауды, қауіптің алдын алуды ешкім назардан тыс қалдырмауы тиіс.

арналып салынған көпір бар. Ол кезінде 100 жылға есептеліп салынған. Ол осы күнге дейін тұр. Әлі де ұзақ уақыт тұрады. Бізге осындай сапалы, нақты жұмыс, білікті мамандар керек.

Дәулетхан Қыдырбайұлы:

Менің айтып отырғаным сол ғой. Қазір сол кездегі мамандар жоқ. Әлде бар ма? Болмаса қазіргі мамандардың міндеті мен қызметі басқа ма?

Құдайберген Ержан:

Бұрын көпір салынса, сол көпірді жобалаған инженер тексеру кезінде көпірдің астына тұрады екен. Өйткені ол өзіне сенімді. Көпірдің құламайтынына сенімді. Менінше, біздің құрылысшылар сондай тәжірибеге бара алмайды-ау.

Дәулетхан Қыдырбайұлы:

Су тасқыны ғана емес, өрт, басқа да төтенше жағдайларды алайықшы. Бұл жерде төтенше жағдайлар қызметін жоққа шығармаймын. Апат көбейіп

Құдайберген Ержан:

Әрине, ондай болуы мүмкін емес. Дегенмен, Үкімет басшылары талап қоя білу керек. Ал кемшілік жыл сайын қайталанатын болса, сол саладағы мамандар өз ісін жетік менгермеген деп санар едім.

Дәулетхан Қыдырбайұлы:

Аймақта болып жатқан төтенше жағдайға сол аймақтың басшысы да жауапты ғой...

Құдайберген Ержан: Әрине, бірінші кезекте...

Дәулетхан Қыдырбайұлы:

Одан кейін арнайы орталықтандырылған төтенше жағдайлардың қызметі бар. Министрліктің құрамында комитет бар. Жалпы жергілікті билікпен орталықтандырылған басқару тетігі, айталық министрлік, комитет болсын, осылардың өзара ымыраласуы, жұмыс істеуі, ықпалдасуы ақсап тұрған жоқ па? Неге дейсіз ғой? Өйткені былтыр ғана басқа Шығыс Қазақстан облысы әкімінің өзі Үкімет басшысынан көмек сұрады.

СОЗЫЛМАЛЫ КЕСЕЛГЕ АЙНАЛДЫ

Дәулетхан Қыдырбайұлы:

Құдайберген Төлепұлы, қаржы бөлініп жатыр, техника бар. Тіпті өзіңіз айтып отырғандай, ғарыштан қай жерде не болатынын алдын ала біліп отырмыз. Бәлкім, осы салада бәрін саралап, сараптай алатын маман жоқ шығар?

Құдайберген Ержан: Совет үкіметі кезінде «Бәрін маман шешеді» деген сөз бар еді. Сондықтан қай салада болсын білікті маман жұмыс істегені жақсы. Бірақ көп жерде сол мамандар басшыларына өз ойын жеткізе алмайтын сияқты. Өзінің позициясында тұра алмайтын секілді. Бастығы ойына келген бір идеяны, жобаларды жүзеге асырамын деп алдына мақсат қойып жатқан кезде, орынбасары болмаса басқарма басшылары оның дұрыс еместігін айтуға қабілеті жетпейді. Соған дәті шыдамайтын сияқты.

Қызылордада, Сырдарияның ар жағында, Әйтек деген жерде осыдан 150 жыл бұрын теміржолға

кетті. Алайда мамандар оқиғаның салдарымен ғана күресетін сияқты боп көрінеді. Сізге де солай көрінбей ме?

Құдайберген Ержан: Әрине, істелініп жатқан жұмыс көп. Бұрын өзім басшы болып, белгілі бір кішкентай мекемеде жүргенде ондай ой болуы мүмкін еді. Бірақ облыста мәслихат хатшысы болып жүргенде, жалпы, облыстағы мәселелерге араласып, кіріскен кезіміз болды. Әрине, жұмыс істелінеді. Кей жерлерде істеліп жатқан үлкен жұмысты кішкентай қателік жоққа шығарады. Демек, жауапты азамат болғаннан кейін өздерінің істеп жатқан жұмысына салғырт қарамауы керек.

Дәулетхан Қыдырбайұлы: Бір жағдайда сондай болды дейік. Екінші, үшінші жағдайда да сондай болуы мүмкін ғой.

Құдайберген Ержан: Көп жағдайда сондай болады...

Дәулетхан Қыдырбайұлы: Оның жыл сайын қайталана беруі мүмкін бе?

Бұл не деген сөз? Яғни «төмендегілер жұмыс істей алмайды» деген сөз бе?

Құдайберген Ержан:

«Сол облыста дер кезінде су соратын насос болмады. Резенке аяқкиім болмады. Күрек болмады» деген не сөз? Осы облыс әкімінің көтеретін мәселесі ме? Оның өз орындаушысы бар. Сол саланы басқаратын орынбасары бар. Міне, сол азаматтар дер кезінде мәселені көтермегендігінен. Облыс әкімі соған дейін мәселе көтеретін болса, орынбасарларының мәселесін қарау керек деп ойлаймын. Табиғаттың құбылысы бір күнде емес, бір сағаттың ішінде өзгеріп кетуі мүмкін. Оған талай куә болғанбыз.

Дәулетхан Қыдырбайұлы: Сол үшін де төтенше жағдай емес пе?

Құдайберген Ержан: Бірақ сонда да күрегі де, қаражаты да, басқасы да дайын тұрғаны жөн. Ол ешқашанда артық болмайды. Ол көп дүниені де талап етпейді.

Сөз-Жебе

Марғұлан СЕЙСЕМБАЕВ,
қоғам белсендісі:

«Білім деңгейі төмендеп барады. Көптеген жастар қазақ тілінен өзгесін білмейді. Қазір орыстілді қазақ ана тілін білмесе, оны «мәңгірт» дейді. Ал менің түсінігім бойынша, қазіргі таңда ана тілін білмейтін адам емес, ана тілінен басқа тілді білмейтін адам мәңгірт. Орыс тілі мен ағылшын тілін білмесең, сен де мәңгіртсің. Сондықтан, осы мәселеге идеология тарапынан назар аударуымыз керек. Біз үш тілді болмасақ та, қазақ және ағылшын тілдерін білуіміз керек. Білімді жастар кетіп жатыр. Ал білімсіз жастар қалып жатыр. Яғни, білім деңгейі осының есебінен түсіп барады. Ал білімі төмен жастардың сана-сезімі де, түсінігі де басқа. Бұл – өте үлкен проблема».

Дереккөзі: tengrinews

Жаза

Алмалы аудандық сотының судьясы Роман Селицкий 34 жастағы сотталушы І.Қарға қатысты үкімді ұзақ оқыды. Нәтижесінде, айыпталушы 10 жылға бас бостандығынан, сондай-ақ 7 жыл көлік жүргізу құқынан айырылды. Айыпталушы жазасын қауіпсіздігі төмен мекемеде өтейтін болады. Сот үкімінен кейін І.Қардың туыстары журналистерге сұхбат беруден бас тартты. Ал қаза болған жүргізуші Бақытнұр Құнапияұлының туыстарының адвокаты Ержігіт Нұртайұлы журналистерге берген сұхбатында: «10 жыл мерзім беріліп отыр. Бұл – ұзақ мерзім. Ал 10 миллион теңге деп көрсетілген моральдық шығын, үш

Алматыда үш адамның өліміне себепкер болған көлік жүргізушісі Ілияс Қарға қатысты сот үкімі шықты. Алмалы аудандық сотында өткен үкім сағат 12:30 белгіленген. Алайда 14:00-ге шегеріліп, сотқа келушілер мен БАҚ өкілдерін ебігерге салды. Сөйтсек, айыпталушыны сот залына жеткізушілер белгіленген уақыттан кеш жетіпті.

ҚАР ІСІНЕ НҮКТЕ ҚОЙЫЛДЫ

адамға 3 миллион теңгеден бөлінді. Сондықтан сот шешімі дұрыс шығарылды деп ойлаймын. Шығындарды өтеуіне байланысты жазасын жеңілдетеді деп ойлағанбыз. Алайда сот өз үкімін айтты», – деді.

Еске сала кетейік, жол-көлік оқиғасы 2018 жылдың 29 желтоқсанында болған. Жол апатынан 3 адам – Mitsubishi Galant жүргізушісі мен екі жолаушы көз жұмды. Олардың арасында белгілі актриса Шолпан Елгезекова да бар. Ал актриса Айзада Сатыбалдиева ауыр жаракатпен ауруханаға түскен болатын.

Мақпал НОҒАЙБАЕВА

Аптаның айтары

Айгүл ШАЙЫМОВА,
мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі төрағасының орынбасары:

«Шын мәнінде, бұл заң жобасында қарамағындағы қызметкерлер жемқорлыққа барса, басшыларды жауапкершілікке тарту туралы норма қарастырылған. Қарамағындағы қызметкерлер жемқорлық

құқық бұзушылығын жасағанда әрі фактілер расталса, онда тікелей басшысы тәртіптік жауапкершілікке тартылады. Бұл тұрғыда басшының қаншалықты кінәлі екендігі тексеріледі. Әрбір оқиға жеке-жеке қаралады. Сондықтан қарамағындағы қызметкерлердің жемқорлық әрекеті үшін басшының тәртіптік жауапкершілікке тартылатындығын айтып отырмыз. Өйткені мемлекеттік қызмет туралы заңнамада жемқорлықтың алдын алу бойынша басшылардың тиісті шараларды атқару міндеті қарастырылған».

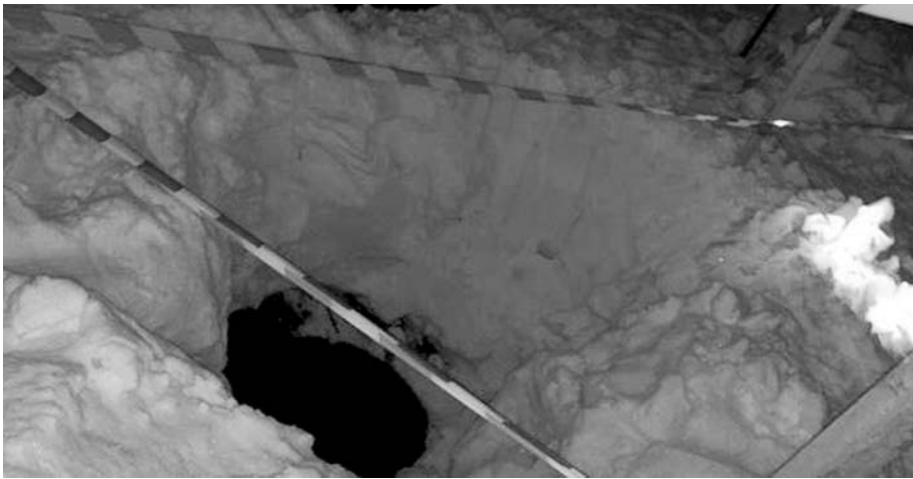
Тажал-құдық

ҚАҚПАҚТЫҢ ҚАСІРЕТІ

Сәуле АЙТБАЕВА, Бала құқықтары жөніндегі уәкіл:

«Басқа елдерде балалар құдыққа құлап жатқан жоқ. Металл

қабылдайтын орталықтарға көріз қақпақтарын алуға тыйым салу керек. Қар астында ашық құдықтардың болғаны сұмдық қой. Қардан, әрине, көрінбейді.

Астанада 13 жасар Бақдәулет Өмірхан есімді мектеп оқушысына 16 ақпан күні іздеу жарияланды. Ол үйінен шығып кетіп қайта оралмапты. 19 ақпан күні жасөспірімнің денесі Железнодорожный ықшамауданы маңындағы көріз құдығынан табылды.

Басты жаналық — алдағы кезде «Құрманғазы — Асан» әуе желісі жүргізіледі. Бұл өнімді электрмен қамтамасыз ету үрдісін жеңілдетуге арналған жоба. Аудан әкімі Бибоз Шаяхметов: «Қазіргі кезде Азғыр өңірі 110 кВ көлеміндегі электр қуатын Ресейден алады. Жаңа жоба осы кіріптарлықтан құтқарады деген үміт бар. Құрманғазы ауданының орталығынан кернеуі — 110 кВ, ұзындығы 205 шақырымды құрайтын жоба үшін жобалау-сметалық құжаттамасы дайындалып жатыр. Аталған аймақ тұрғындары үшін табиғи отын да қол жетпес армандай көрінетін», — дейді.

Азғырлықтар үшін «табиғи газ» қол жетпейтін армандай көрінетін. Енді өңірде осы бағытта да жұмыс жүріп жатыр. Қазіргі күні 10 елді мекенге НКОК компаниясының көмегімен газ желісі жеткізілуде. Өңір басшысы Б.Шаяхметов: «2017 жылдың тамыз айында басталған жобаның жалпы құны 10,3 млрд

АЙМАҚТЫҢ АЖАРЫ КІРДІ

тенгеге жетті. Қазір 365 шақырым кентаралық газ желісі тартылды. Енді ауылшілік құбырдың құрылысы жүргізілуде. Елді мекендерді газдандыру жұмысын биыл аяқтау көзделуде», — дейді.

Шыны керек, Азғырға газ тарту бір-екі күнде шешіле салатын дүние емес. Азғырды мекендеп отырған әр үйге алау жеткізу мәселесі жоғары деңгейде талқыға түсіп, «бұл — экономикалық тұрғыда тиімді емес» деген пікір де айтылған еді. Десе де, малдың киын жинап, жыңғыл, қара ағаш жағатын күндер енді артта қалады деген үміт бар.

Құрманғазы ауданында жүзеге аса бастаған жоба көп. Ең маңызды оқиғалардың бірі — Қиғаш өзенінің түбі тереңдетіліп, балықтардың еркін жүзуіне жол ашылуда. «Ақтөбе — Атырау — Астрахан» жолының қайта жаңғыртылуы — тұтас өлке экономикасына серпін бергілі тұр. Атырау облысы жолаушылар көлігі және автокөлік жолдары басқармасының басшысы Қайрат Нұртаевтың айтуынша, қазіргі таңда «Атырау — Астрахан» жолының құрылысы басталды. Мердігер компания ретінде белгіленген «Сине Мидас Строй» компаниясы дайындық жұмысын жүргізуде.

Сондай-ақ «Котаяевка — Шортанбай» автомобиль жолы күрделі жөндеуден өтуде. «Жасталап — Жыланды» аралығын қайта жаңғырту бойынша, екі көпір жөндеуден өтіп, асфальт төсеуге толығымен дайын тұр. Еске сала кетелік, ауқымды жұмыстардың барлығы Қазақстан Республикасы Үкіметінің №728 қаулысымен бекітілген, «Өңірлерді дамытудың 2020 жылға дейінгі бағдарламасы» аясында іске асырылып жатыр. Аталған бағдарлама «Өңірлерді дамыту»,

Атырау облысының Құрманғазы ауданы – Қазақстан мен Ресейдің қақпасы болып тұр. Стратегиялық маңызға ие ауданда Азғыр деп аталатын үлкен өңір бар. Кезінде полигон болған өңірінде бүгінде газ тарту жұмысы қызу жүріп жатыр. Өңірлерді дамыту, сол арқылы халықтың әл-ауқатын, тұрмыстық жағдайын жақсартуға бағытталған бағдарлама Азғырдың жаңа тынысын ашып отыр.

Монокалаларды дамытудың 2012–2020 жылдарға арналған бағдарламасы, Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылықты жаңғыртудың 2011–2020 жылдарға

Жоспарланған жұмыс аяқталып, нысан пайдалануға берілді. Жүмекен ауылындағы Дәулеткерей. Көнеу елді мекендеріне жүргізілетін ауылшілік су құбыры желісінің құрылысына 65 млн теңге қаралып, құрылыс жұмысы жүргізілуде», — деп түсіндірді. Жайық жағасында, яғни Индер ауданында 11 елді мекен орталықтандырылған ауыз су жүйесіне қосылды. Қалған үш елді мекен (Кетebай, Ақтан, Қызылжар) жерасты ауыз суын тасымалдау арқылы тұтынуда. Бұл елді мекендерді тұрақты су жүйесіне қосу үшін құрылыс жұмыстары жүргізілуде. Алдағы екі жылда 192 көшені қамтитын 95,2 шақырым автокөлік және 55,5 шақырым жаяу жүргінші жолын күрделі жөндеуден өткізу

«Бағдарлама халықтың өмір сүру сапасын арттыруға (тыныс-тіршілікті қамтамасыз ететін инфрақұрылымды – энергия және жылу көздерін, газбен, жылумен, электрмен, сумен жабдықтау және су бұру жүйелерін дамытуға), өңірлердің экономикалық әлеуетін дамытуға, сондай-ақ өңірлерді функционалдық типологиясына және экономикалық әлеуетіне сәйкес дамытуға бағытталған, олардың нарықтық бастамада ішкі шоғырлануына, өзін-өзі ұйымдастыруға және өзін-өзі дамытуға көшуіне ықпал ететін әкімшілік-құқықтық және экономикалық сипаттағы шараларды аяқындайды».

(Өңірлерді дамытудың 2020 жылға дейінгі бағдарламасынан)

жоспарланған. Осыған байланысты 8 нысанның жобалық-сметалық құжаттамасы дайындалды. Аудан орталығы — Индербор кентіндегі 70-ке жуық көпқабатты үйдің алғашқыларының салынғанына 60 жылдан асса, соңғыларының бой көтергеніне де 20 жылға таяған. Индер ауданының әкімі Мейірім Қалауи: «Тозығы жеткендіктен

Бағдарлама Алматыдағы автокөлікті тіркейтін орталыққа қашан барсаң да құмырсқаның илеуіндей құж-құж қайнайды. Ескі мәшинесін сатып, орнына жаңалауын алған да мез. «Көтерем» көлікке қолы жеткен де мез. Бір қарасаң, «көрі тұлпардың» бауыры жер сызып «АвтоХҚО» қақпасынан шығып бара жатады. Тозығы жеткен көлік осылайша қолдан-қолға өтіп жүр.

КӨНЕ КӨЛІКТЕН АРЫЛАТЫН КЕЗ КЕЛДІ

Негізі біздің елімізде көне көлікті кедеге жарату бағдарламасы қолға алынған. 2016 жылдың күзінде іске қосылған осы бағдарламаны «Оператор РОП» ЖШС жүзеге асырып отыр. Ескі мәшинеден құтылғысы келгендер соның бекетіне өткізе алады. Көліктің жай-күйіне қарай төленетін ақша 48 000–150 000 теңге аралығында. Жария етілген мәліметке сенсек, ескі автомобильді сатып алу бағдарламасына 67 мың адам қатысып, оларға 10 млрд 48 млн теңге төленіпті. 2016 жылдан бері 90 мыңға жуық автокөлік кедеге жарату үшін қабылданған. 2017 жылдың маусымынан ескі көлікті өткізіп, орнына жанасын сатып алуға шегерім сертификаты беріле бастады. Оның мөлшері 450 – 650 мың теңге аралығында. Бағдарлама іске қосылған 2017 жылдан бері 19 мың сертификат берілген көрінеді. Бүгінге дейін оның 18 мыңы жаңа автокөлік сатып алуға жаратылған. Сертификат тек бір жылға жарамды. Осы аптада энергетика министрлігі пайдалануға жарамсыз көліктерді қабылдау квотасын бекітті. Ол 25 мың көне көліктен арылуға мүмкіндік береді. 20 ақпаннан бастап шегерім сертификатының мөлшері 550 және 750 мың теңге деп белгіленді, яғни бұрынғы сомаға 100 мың теңге қосылды.

Мемлекет тарапынан қолға алынған бұл бағдарлама көне көліктен арылуға, сол арқылы экологияны тазартуға бағытталды. Екінші жағынан елде құрастырылатын мәшинелерді сатып алуға ықпал етеді. Өйткені шегерім сертификаты тек сол мақсатта ғана пайдалануға болады. Отандық автокөлік құрастырушыларға қолдау көрсету үшін осы аптада үкімет отырысында жеңілдікпен автонесиелеу бағдарламасы жария етілді. Ондағы негізгі жәйттерге индустрия және инфрақұрылымды дамыту министрі Жеңіс Қасымбек тоқталды. Министр жеңілдікпен автонесиелеу бағдарламасының 2015 жылы іске қосылғанын еске салды: «Бұл автокөліктерді жеңілдікпен несиелеу және коммерциялық техниканы лизингпен қаржыландыруға арналады. 2015–2018 жылдары осы бағдарлама шеңберінде 40 млрд теңге бөлінді. Оның 34 млрд теңгесі автонесиеге, 6 млрд теңге лизингке жұмсалды. 65,9 млрд теңгеге 13 992 автокөлік сатылды. Оның ішінде 56,4 млрд теңге 13245 жеңіл автокөлікті несиелеуге, 9,5 млрд теңге 747 коммерциялық техника лизингіне берілді».

Министр отандық автоөндірушілерге қолдау көрсетіп, қолжетімді несиеіні қамтамасыз ету мақсатында бағдарламаны әрмен қарай жалғастыруды ұсынды. Биылғы жылы «Бәйтерек» ҰБХ АҚ екінші деңгейлі банктерге 10 млрд теңге көлемінде бюджеттік қаржыландыруды жоспарлады. Оның 8 млрд теңгесі жылдық мөлшерлемесі 4 пайыздан аспайтын жеңілдікпен автонесиелеуге бағытталады. Тиімді мөлшерлеме сақтандыру мен кепілзатты рәсімдеуді қосқанда 7,5 пайыздан жоғары емес, 7 жылдық мерзімге беріледі. Автокөлік бағасы 15 млн теңгеден қымбат болмауы керек. Ал қалған 2 млрд теңге лизингті қаржыландыруға жұмсалады. Мұнда несие 4 пайыз мөлшерлемесімен 3 жылдан 5 жылға дейінгі мерзімге беріледі. Алғашқы жарна коммерциялық техниканың 30 пайызы шамасында. Министрдің айтуынша, осы қаржыны бастапқы игеру кезеңінде 2 мыңнан аса отандық автокөлікті өткізу көзделді. Сөйтіп, бюджеттік несиелеу бағдарламасы автомобиль құрастыру өндірісінде 360 жұмыс орнын құруға, өнімді өткізуде қосымша 33,7 млрд теңге табуға, өндіріс көлемін 8 128 автокөлікке жеткізуге, салық және басқа төлемдердің есебінен бюджетке 9,3 млрд теңге түсіруді көздейді. Кедеге жарату, жеңілдікпен несиелеу бағдарламасының қандай да бір пайдасы барын ешкім де

жосқа шығармайды. Дегенмен бұл арада айтылмай қалған бір-екі жәйт бар. Бағдарлама іске қосылғалы екі жылдан асты. Елімізде жеңіл және ауырын қосқанда 4 млн көлік бар. Мамандардың айтуынша, соның жартысынан астамы өндірістен 18–20 жыл бұрын шыққан. Одан да ескілері бар. Ал екі жылда 90 мың көлік өткізілген. Бұл ауыз толтырарлық көрсеткіш пе? Шегерім сертификаты, жеңілдетілген несие көңілге қонады. Бірақ отандық құрастырушылардың өндірісінен шыққан мәшиненің бағасы қандай? Мәселен, мұндай несие «Азия Авто» зауытынан шығатын Chevrolet, KIA, Lada, Skoda және т.б. маркаларды сатып алғанда беріледі. Оларды сатумен айналысатын «Бипек Авто» салонындағы бағаларға көз жүгіртейік: Түріне қарай Lada-ның бағасы 2 845 000 теңгеден басталып 5 210 000 теңгеге дейін; KIA 4 700 000 – 11 200 000 теңге; Chevrolet – 5 100 000 – 8 690 000; Skoda 5 390 000 – 12 110 000 теңге аралығында. Сондықтан несие алмас бұрын әбден ойлануға тура келеді.

Талап ТІЛЕГЕН

Баян ЖАНУЗАКОВА,
Атырау облысы

Жамбыл өңірінде қуат көзін есептеуіш құралдары түгелдей жанып кеткен жатақхана тұрғындары шенеуніктер ісіне наразы. КТК телеарнасында көрсетілгендей, жатақхана жағалаған тұрғындардың айтуынша, мемлекеттік мекеме жарықты есептейтін аппараты, жаңғырту жобасы арқылы қымбатқа орнатуды міндеттеген. Бұл ұсыныс көптің көңілінен шықпапты. Себебі жағдайы жұпыны ел құны қымбат қондырғының ақысын қайтаруға шамамыз келмейді деп отыр.

каржыны төлеуге шамамыз келмейді. Зейнетақының өзі мардымсыз. 15 жыл бойы қайдан ақша тауып бермекпіз? Мұндай модернизациясына рахмет!», — деп күйінді. Өрттің электр сымдарының қысқа тұйықталуынан шыққаны

Тұткіл

АТЫРАУДА

БЕКІРЕНІ ӨРТЕП ЖАТЫР

Бекіре өсіретін «Луговой жылқы зауыты» акционерлік қоғамы Атырау филиалының 110 тоннадан астам бағалы балығы енді күлге айналмақ. Қазірдің өзінде қаладағы жануарлар мен медициналық қалдықтарды өртейтін крематорияның 4 пешінде тәулігіне 8 тоннадай балық өртелуде.

Зауыт қызметкерлері бұл жерге көлікпен күніне 4 мәрте катынап, балықтарды бір апта дегенде әрен тасып бітіріпті. Ал өртеу жұмыстары алдағы он күннің ішінде аяқталады.

Балық зауытындағылардың айтуынша, олар жергілікті полиция департаментінен бекірелерді жоюға рұқсат алған. Содан кейін өлекселерді тездетіп жоюға кіріскен. Өйткені, Жайық бетіндегі мұздың күн өткен сайын жұқаруына байланысты, тонналаған бекіренің өзеннің арғы бетіне тасылмай қалу қаупі туып отыр.

Балықтардың жаппай қырылу дерегі өткен жылдың желтоқсан айында алғаш рет тіркелгені естеріңізде болар. Зертханалық сараптама

қорытындысына қарағанда, олардың жаппай қырылуына судағы аммиак пен хлордың мөлшерден көп болуы себеп болған. Қазір осыған байланысты екі қылмыстық іс

қозғалып, тергеу жүріп жатыр. Өкінішке қарай, арада үш ай өтсе де, кінәлілер әлі анықталмады.

Бүгінде жүргізіліп жатқан жұмыстардың барысы туралы «AG Disinfection services» жауапкершілігі шектеулі серіктестігінің қызметкері Әділет Қайыров: «Екі ауысымда күніне 8 тонна балық жағамыз. Осы төрт пеш, төртеуі де жұмыс істеп тұр. Бұйырса, 8 тоннадан жағып өртегенде, осы жұмысты таяу күндері бітіреміз. Түтіні ешқандай зиян емес. Кәдімгідей ауаға ұшып кетеді», — дейді.

Сонымен, бекіреден де береке кетті. Тек өлген балықтардың қара базарға саудаға түсіп кетпегеніне шүкір делік.

Жанар НИЗАМУТДИНОВА

Мәселе

ЖАЛАҚЫ ЖЫРЫ – 2

(Басы 1-бетте)

Арыз-шағым арқалай келгендер компанияның бас кеңсесіне барып, тұмсығы тасқа тиіп, кері қайтты. Өйткені, барлық есік тарс жабық. Телефон арқылы компания басшысымен тілдескенде, ол сұхбат бермейтінін айтқан.

Еске сала кетейік, жұрт жалақысын даулап жүрген жоба Атыраудың Исатай ауданына қарасты Акқыстау ауылында

жүргізіліпті. Тапсырыс беруші — Атырау облыстық құрылыс басқармасы. Бүгінге дейін 12 шақырым жерге құбыр жүргізілген. Шерхан Жүсіпов: «Жобаға сай жұмыс істейік десек, оған мұрша бермейді», — дейді. Оны тексеріп жатқан да ешкім жоқ. Құрылыс-жобалау компаниясының сылтауынан көпшілік те шаршаған.

Өңімені Алдаркөсемен бастап едік. Алдармен аяқтайық.

Қазақ аңыз-ертегілерінің «сатиригі» Алдақен кіммен алысса да, ақыр-соңында мұрат-мақсатына жетіп, жеңіп шығады. Шықбермес Шығайбайдың өзін тақырға отырғызған жоқ па? Ендеше, еңбеккақысын даулап жүргендерге Алдардың жолы жолдас болмай! Бірақ қазіргі шығайбайлар Алдардың өзін алдап соғады.

Жарас ШӨКЕ

Жолдау – өрлеу өзегі

Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Назарбаевтың «Қазақстандықтардың әлауқатының өсуі: табыс пен тұрмыс сапасын арттыру» атты Жолдауының бағыт-бағдары айқын, келешегі кемел. Осыған дейінгі жемісті жұмыстарды одан әрі жалғастыру, халықтың әл-ауқатын көтеру, тұрмысын жақсартуды мақсат еткен Жолдау жұртшылық тарапынан зор қолдауға ие болды. Әсіресе жетісулықтардың ықпалы ерекше. Осыған орай біз «Нұр Отан» партиясы Алматы облыстық филиалы төрағасының бірінші орынбасары Ғалиасқар Сарыбаевпен ой бөліскен едік.

Жас qazaq: Ғалиасқар Төлөндіұлы, Президент Жолдауда жанғыру үрдісіне тоқталып, адамзат баласының жана өнеркәсіптік революция дәуіріне қадам басқанын және заманауи технологиялардың әлемді өзгертіп жатқанын атап өтті. Осы төңіректе не айтар едіңіз?

Ғ.Сарыбаев: Біз конституциялық реформаны жүзеге асырып, еліміздің Үшінші жанғыруын бастадық. Рухани жанғыру бағыты бойынша кешенді іс-шара жүргізілуде. Елімізде тәуелсіздік алған жылдары ең алдымен, өзінің даму бағытын айқындады. Бүгінгі қол жеткізген жетістіктердің барлығы да соның нәтижесі деуге болады.

Төртінші өнеркәсіптік революцияның түпкі мәні — халықтың әл-ауқатын көтеріп, табыс пен тұрмыс сапасын арттыру жолында көрсетілген міндетті орындау, жауапкершілікті сезіну.

Жас qazaq: Жаңа Жолдау қандай міндет жүктейді?

Ғ.Сарыбаев: «Қазақстандықтардың әл-ауқатының өсуі: табыс пен тұрмыс сапасын арттыру» Жолдауында Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың нақты жоба-жоспары көрсетілді.

Жолдау негізгі 6-бөлім, 21-тарау, 19-тармақшадан тұрады. Оның орындалуына мемлекеттік бюджеттен 1,5 трлн теңге қаражат бөлінеді. Кезекті Жолдаудың негізгі мәні — «Адами капиталды дамыту», әлеуметтік саланы серпілтіп, тұрмыс пен табысты жақсартуға бірлесіп күш жұмсауға үндеу болды. Жалпы, Қазақстанның дамыған 30 елдің қатарына кіруі — бұл ең алдымен өмір сүру сапасы мен деңгейін, еңбек пен тұрмыс жағдайын, инфрақұрылымды, әлеуметтік мәселелерді шешуді жақсартуды білдіреді.

Жолдаудағы міндеттерді жүзеге асыруға байланысты «Бизнестің жол картасы — 2020» бағдарламасын қолдану мерзімі 2025 жылға дейін ұзартылды. Осы бағдарламаны жүзеге асыру үшін жыл сайын қосымша кемінде 30

төменгі жалақысы 1,5 есе, яғни 28 мыңнан 42 мыңға дейін көтерілді. Монополистердің инвестициялық міндеттемесіне тиімді мониторинг пен бақылау, бизнесті заңсыз әкімшілік қысымнан қорғау, сауда саясатын реттеу, агроөнеркәсіп кешенінің әлеуетін толық іске асыру, инновациялық және сервистік секторды дамыту бағытындағы жұмыс та өз деңгейінде атқарылып, жұрт көңілінен шығып жатқаны анық.

Жас qazaq: Жолдауда адами капиталдың жана сапасын қалыптастыру туралы айтылды. Осы тапсырма қандай жолмен атқарылмақшы?

Ғ.Сарыбаев: Жолдаудың 7-тарауында рухани-әлеуметтік мәселелер орынды қозғалып, адами капиталдың жана сапасы туралы мәселе көтерілді.

ӘР ЖОЛДАУДЫҢ ӨЗ ЖҮГІ БАР

млрд теңге бөлуді қарастырылуда. Бұл 3 жыл ішінде қосымша кемінде 22 мың жана жұмыс орнын ашуға, 224 миллиард теңге салық түсіруге және 3 триллион теңгенің өнімін өндіруге мүмкіндік береді. Осыған орай, Алматы облысы тұрғындарының 60 мың теңге айлық алатын жұмысшыларына жеке табыс салығын қысқарту арқылы түрлі салада жұмыс істейтін азаматтардың ең

Мемлекет басшысы «Барлық жастағы азаматтарды қамтитын білім беру ісінде өзіміздің озық жүйемізді құруды жеделдету қажет» дей келе, бұл міндетті шешудің жолын нақтылай түсті. Соның ең бастысы — білім беру бағдарламаларын өзгерістерге үнемі бейімдеу және жана білімді меңгертуге күш салу болып табылады. Бұл үрдіс білім мекемелерінің жанартылған білім мазмұнына көшуі арқылы жүзеге асырылуда. Жанартылған мазмұн дегеніміз — халықаралық талаптарға сай келетін және Назарбаев зияткерлік мектептерінде бейімделуден өткен заманауи оқу бағдарламалары. Бұлар біздің балаларымызға қажетті функциялық сауаттылық пен сыни тұрғыдан ойлау қабілетін дарытады.

Жас qazaq: Халықтың денсаулығы үнемі бірінші орында тұрады. Осы бағытта қандай жұмыс істеліп жатыр?

емдеу тәсілі: томотерапия, протонды терапия, кибер-пышақ сынды жана технологиялық әдіс енгізіледі. Үкіметке және әкімдерге кем дегенде 100 дене шынықтыру-сауықтыру кешенін салуды тапсырылды. Келесі жылдан бастап Тауар мен көрсетілетін қызмет сапасын және қауіпсіздігін бақылау комитеті жұмысын бастауға тиіс. Оның қызметі, ең бастысы, азық-түлікке, дәрі-дәрмекке, ауыз суға, балалар тауарына, медициналық қызмет көрсетуге сараптама жүргізуді қамтитын болады.

Жас qazaq: Елбасы Жолдауда «Ақылды қала» құрудың өзектілігіне ерекше тоқталды. Оның экономикалық дамуға қандай әсері болмақ?

Ғ.Сарыбаев: Жолдауда тағы да IT технологияны дамыту мен ақылды қалалардың қатарын көбейту мәселесі де күн тәртібіне қойылды. 2015 жылдан бері Juniper Research (*Женифер Рисерч*) мобильдік және цифрлық технология сарапшылары «Әлемнің ақылды қаласы» атағын беріп отырады. Экологияны реттеу мақсатында «Ақылды қала», «Ақылды мектеп», «Ауыл», «Аула»

тағы басқа жоба қолға алынды. Женифер Рисерч сарапшыларының пікірінше, қалада енгізілген энерго тиімділіктің ақылды жүйесі 2019 жылға қарай жылына шамамен 9,5 миллиард еуро үнемдеуге мүмкіндік береді. Бүгінгі таңда, елімізде «Ақылды қала» — «Смарт сити» жобасына Астана, Алматы, Ақтөбе, Шымкент, Талдықорған қалалары еніп отыр. Болжамдарға сенсек, 2020 жылға қарай әлемде тағы жана 600 ақылды қала пайда болмақ. Олар әлемдегі жалпы ішкі өнімнің үштен екі бөлігін өндірмек.

Жас qazaq: Өмір сүруге жайлы орта қалыптастыру бағытында не айтар едіңіз?

Ғ.Сарыбаев: Әлемдік тәжірибеде ипотекалық несие тұрғын үймен қамтамасыз етудің басты құралы. Мысалы, Норвегия мен Швеция елдерінде тұрғындардың 60 пайызы ипотека арқылы баспаналы болады. БҰҰ әлеуметтік талаптарына сәйкес, бір адамға кем дегенде 30 шаршы метр тұрғын үй берілуі керек. «Нұрлы жер», «7-20-25». Бюджет есебінен салынатын жаппай құрылыс алаңдарына арналған инженерлік инфрақұрылым жүргізуді қоса алғанда, мемлекет бес жыл ішінде 650 мың отбасыға немесе 2 миллионнан астам азаматқа қолдау көрсетеді.

Енді өңірлік және қалалық инфрақұрылымды жүйелі түрде дамытқан жөн. Осы мақсатқа байланысты биыл қаржыландыру көлемі артты. Жергілікті маңызы бар жолдарға 150 миллиард теңгеге дейін, ауылдық жерлерді сумен қамтуға 100 миллиард теңгеге дейін қаражат бөлінді. «Нұрлы жол», «Нұрлы жер» мемлекеттік бағдарламаларының жүзеге асырылу мерзімі 2025 жылға дейін ұзартылды. Ішкі істер министрлігінің штаттық санын онтайландырып, полицияны өзіне тиесілі емес міндеттерден арылту барысында да жұмыс жүруде. Учаскелік полиция қызметкерлерінің жұмыс сапасын арттыру үшін Алматы облысында тұрғын үймен біріктірілген 220 полиция пунктін салу жоспарланған. 2014 жылдан бері қоспадан салынған 100 учаскелік пунктке төртінші сакшылары қоныстанып үлгерді. Өткен жылдың соңына дейін тағы 77 пункттің құрылысы аяқталады. Ал қалған 43-інің құрылысы биыл басталамақ.

Сұхбаттасқан Қажет АНДАС, Алматы облысы

«Қазақстан 2020: болашаққа жол» Қазақстан Республикасы мемлекеттік жастар саясатының 2020 жылға дейінгі тұжырымдамасы белгілі бір деңгейде ел игілігіне айналды. Жастар үшін жасалған тұжырымдамада атап өтілген қағидаларды іске асыруда еліміздің қыз-жігіттері ұдайы алда келеді. Әсіресе Жастар жолы олардан күтер үміт көп. Біз осы орайда Әл Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ғылыми-инновациялық жұмыс жөніндегі проректоры, мемлекеттік сыйлықтың иегері, академик, физика-математика ғылымдарының докторы Тілекқабыл Рамазановпен өңгімелескен едік.

Жас qazaq: Тілекқабыл Сәбитұлы, Мемлекеттік жастар саясатының 2020 жылға дейінгі тұжырымдамасын орындауға жоғары оқу орындары да атсалысуда. Соның бірі — дәлелі ретінде университет студенттерінің ғарышты иеруге ден қоюы. Ғылымға ерекше құмартуға не себеп болды?

Т.Рамазанов: «Қазақстан 2020: болашаққа жол» Қазақстан Республикасы мемлекеттік жастар саясатының 2020 жылға дейінгі тұжырымдамасы қабылданғаннан бастап, осы күнге дейін көз жеткізген бір нәрсеміз, жастардың белсенділігі жыл өткен сайын артауда. Бұл қуанарлық жағдай. Ойланған кісіге еліміздің болашағы — тәуелсіз елдің ұрпақтарына, олардың білім-білігі мен ізденістеріне тікелей байланысты. Осы орайда жастарға көптеген мүмкіндік жасалып, олардың ұдайы ізденісте болуына жол ашылғанын ерекше атап өткеніміз жөн. Расы керек, аға буынға тансық көрінген жанашылдықтың барлығы бүгінгі қыз-жігіттер үшін үйреншікті құбылыс. Мұның себебін, олардың дүниеге көзқарасы жақсы жакқа қарай ойысқанын, білім-ғылымға құштарлығының артуынан, жанашылдыққа жақындығынан деп білемін. Талантты студенттер мыңдап саналады. Барлық жастарға Мемлекеттік жастар саясатынан бастап, күні кешегі Елбасының Жастар жылының ашылу салтанатында сөйлеген сөзінің түпкі мәнін терең түсіндіріп отырамыз. Ендеше, Мағжан Жұмабаевтың «Арыстандай айбатты, Жолбарыстай қайратты, Қырандай күшті канатты. Мен жастарға сенемін!» деген өлең жолдары өмір жолын айқындай түскенінің дәлелі.

Тұжырымдамада жастар арасында ғылымның мәртебесін арттыру және оларды инновациялық жобаларға тарту жастар саясатының негізгі бағыттарының біріне айналуы қажеттігі айтылған. Бір мысал келтірейін, 2009 жылы «Ғарыштық техника және технологиялар» мамандығы бойынша білім беріле бастады. 2013 жылы университетте төменгі орбиталық

серіктердің телеметриясын алу үшін механика-математика факультетінде жердегі стансаны құрылды. Студенттер ғарыштық қызмет саласындағы ғылыми жобаларға кенінен тартылды. «Қазақстандық алғашқы наносерікті жобалау, құрастыру әрі ұшыру» жобасы (*Ғылыми жетекшісі — ҰҒА академигі Ғ.Мұтанов*) аясында 2017 жылдың 15 ақпанында механика-математика және физика-техникалық факультеттері студенттерінің күшімен әзірленген. «al-Farabi — 1» наносерігі ұшырылды, екінші «al-Farabi — 2» наносерігі ғарышқа 2018 жылдың 4 желтоқсанында аттанды. Үндістан мен АҚШ-тан қанат қакқан екі спутник қазір жер шарын айналып ұшып жүр. Бұл жаналықпен бүкіл қазақ жастары мақтана алады. Елбасы Н.Назарбаев өнертапқыш студенттермен кездесіп, қуаныштарына ортақтасқанда да, олардың табысына ерекше мән берді. Әлемдегі озық университеттер мен институттардың мамандарымен бірлесіп даярлау бағдарламасы аясында «Ғарыштық техника және технологиялар» мамандығы бойынша магистратура мен докторантура ашылды. Нәтижесінде «Ғарыштық техника және технологиялар» мамандығы бойынша «Қазғарыш» кәсіпорындарымен, әлемнің жетекші университеттерімен ынтымақтастықты кеңейттік.

Біз жастармен ұдайы бас қосып, алдымызда тұрған мәселелерді, жобаларды үнемі талқылаймыз. Студенттер арасынан дарынды жастарды іздейміз. Осының нәтижесінде 27 мыңдай студенттің 11 мыңын ғылымға тарттық. Жоғарыдағы тұжырымдамада

мен жобалардың дұрыс жасалуында. Жас буынның еркін өмір сүруіне, жан-жақты білім алуына, жүрек қалауымен еңбек етуіне мемлекет тарапынан қолайлы жағдай туғызылған. Айталық білім алуға, мамандық таңдауға, ғылыммен шұғылдануға, ашқан жаналықтарын өндірісте қолданысқа ендіруге, кәсіпкерлікпен айналысуға мүмкіндік шексіз. Қыз-жігіттердің жоғары білім алып, өзін жан-жақты дамытуына еш кедергі жоқ. Мысалы, түлектеріміз студент кезде жинақтаған тәжірибелерін өмірде сынап та үлгеруде. Осылайша «Бизнестің жол картасы — 2020» бағдарламасына атсалысуда. Олардың алды жеке компанияларын ашып, нарықта өздерін көрсетіп үлгерді. Ал «Қолжетімді тұрғын үй — 2020» бағдарламасы аясында 156 отбасы Аккент шағынауданынан баспана алды. Отбасылы жас ғалымдар жайлы жатақханаларға орналастырылған. «Жастардың кадрлық резервін» әзірлеуде жетекші орында екендігімізді мақтанышпен айта аламыз. Болашақта маман тапшылығын болдырмау мақсатында докторантура мен постдокторантураға ерекше көңіл бөлінуде. Ғылымдағы аға буынның сенімді ізбасарлары өсіп келеді. Бұған дау жоқ!

Жас qazaq: Қазір шетелдерде білімін жетілдіру немесе сырттан білікті ғалымдар шақыру университетте қаншалықты жолға қойылған?

Т.Рамазанов: Мемлекеттік жастар саясаты тұжырымдамасында

«БАРША ЖАСТАРДЫ ӨЗДЕРІНІҢ ӘЛЕУЕТІН БЕЛСЕНДІ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУҒА, МҮМКІНДІКТЕРІН БАРЫНША ПАЙДАЛАНУҒА, ЗАМАНАУИ БІЛІМ АЛЫП, КҮННЕН-КҮНГЕ ШЫҢДАЛА ТҮСУГЕ ШАҚЫРАМЫН».

(Елбасы Н.Назарбаевтың Жастар жылында сөйлеген сөзінен)

докторантурадан кейінгі білім алушылар (*постдокторанттар*) университетке 95 миллион теңге табыс түсірді. Сонымен қатар жас мамандарды, жас кәсіпкерлерді қолдау үшін әлеуметтік бағдарламалар қарастырылған. Осының барлығын студенттердің ғылыми үйірмелерінде, ғылыми қауымдастығында, бизнес инкубаторлары мен жас ғалымдар

кенесінде кеңінен талқылап, өмірге құштарлығын арттыру ниетінде құлақтарына құйып отырамыз.

Жас qazaq: Университетте шетелдік жастар да білім алады. Олардың еліміз туралы не ойлайтынын сараптап көрдіміздер ме? Мемлекеттік жастар саясатының мәнін қаншалықты сезініп жүр?

Т.Рамазанов: Шетелден келген студенттер өздері білім алатын қара шаңырақтың қаншалықты биікке көтерілгенін

сезіне алады. Әсіресе олар Елбасының саясатына дән риза. «Қазақстан 2020: болашаққа жол» Қазақстан Республикасы мемлекеттік жастар саясатының 2020 жылға дейінгі тұжырымдамасымен және Мемлекет басшысының Жастар жылында сөйлеген сөзімен жігі таныс. Олар жергілікті жастармен бірге барлық жеңілдіктерді пайдалана алады.

Әл Фараби бабамыз атап өткен: «Тәрбиесіз берілген білім, адамзаттың қас жауы» деген ойдың негізінде студенттердің бойында білім мен тәрбие қатар ұштастырылуда. Сондықтан, инновациялық-технологиялық платформамен қатар, «Университет 4.0» моделінің шеңберінде рухани-адамгершілік тәрбие беру ісі белсенді түрде дамуда. Университеттің жана корпоративтік идеологиясы мен серпінді әлеуметтік жобалары жана сапалы тәрбиенің тиімділігін қалыптастыруға бағытталған. ҚазҰУ-де «Саналы ұрпақ» жобасының кеңсесін, «Азаматтық бақылау» қоғамдық қабылдау бөлімін, сыбайлас жемқорлыққа қарсы ғылыми-зерттеу институтын біріктірген зерттеулер мен білім беру орталығы құрылды.

Айта берсек, білім мен ғылымды ұштастырған жастар төңірегінде әңгіме көп. Ең бастысы, университет студенттері жақында ел жастарына үндеу жолдап, «Жастардың шығармашылығы мен күш-жігері — еліміздің инновациялық дамуы үшін» ұранымен жыл сайын байқауды өткізуді ұсынды. Бұл да Мемлекеттік жастар саясатын қолдауға бағытталған баянды бастама.

Сұхбаттасқан
Жолдасбек
ДУАНАБАЙ

ЖАСТАРЫМЫЗ ҒАРЫШҚА ЖОЛ САЛДЫ

білім мәселесі жеке қарастырылған. Бұл келешек иелеріне мамандық алуда адалауына, болашақ қызмет орнына дайындықпен баруды міндеттейді. Бұл тұста білім алу гранттары жыл сайын көбейіп келе жатқанын атап өткен орынды. Одан бөлек, шетелдерде тәжірибеден өтуге ешбір келергі де, шектеу де жоқ. Айталық, докторанттарымызға әлемнің 46 елінен жетекші тағайындалған. Былтыр 938 магистрант пен 192 докторант дүниежүзіне танымал жоғары оқу орындарында тәжірибеден өтті. 60 пайызы — Еуропа елдері. Жыл сайын он шақты студент талантты жас ғалымдарға берілетін стипендия иегерлері

атанады. Тұңғыш Президент қоры, Тайбұрыл, Ш.Есенов атындағы және басқа да қорлардың атаулы стипендияларын алып келеді. ҚазҰУ-дың үздік жас ғалымдарына жылда миллион теңге сыйақы үлестіріледі. «Жүзден жүйрік озар жарысқанда» деген осы болар. Өткен жылы еліміздің тарихында ең бірінші болып, университетімізде постдокторантура (*«постдок»*) ашылды, бұл жобаға біз еліміздің және шетелдерде жүрген талантты жастарды тарттық. Докторантурадан кейін білім алатындардың өзі түрлі жобаларға қатысу арқылы табысқа жетуде. Мәселен, студенттердің ғылыми-инновациялық жобаларына жылына 320 миллион теңге бөліне,

атап көрсетілгендей, «Жастар — Отанға» бастамасы дәл осылай қолға алынған. Мұнымен ұштасатын бір мәселе — еліміздің іргелі кәсіпорындарында өндірістік тәжірибеден өтуге сұраныс көбейді. Бұл «Жастар практикасының» сәтті іске асқанын дәлелдейді. Көптеген аға буын өкілдерінен шәкірттеріміздің талантты екендігін естігенде, көңіліміз марқайып қалады.

Жас qazaq: Жастар аға буынның үмітін ақтауда дейсіз ғой. Мұның сыры неде?

Т.Рамазанов: Ең алдымен айтармын, барлық жөнісіміз бен табысымыз Мемлекеттік жастар саясатының 2020 жылға дейінгі тұжырымдамасынан тарайтын бағдарламалар

100 жаңа оқулық

Елбасы Н.Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты бағдарламалық мақаласы аясында қабылданған жобалар қарқынды жүзеге асуда. Еліміз үшін маңызы зор жобаның бірі — гуманитарлық бағыттағы әлемдегі ең таңдаулы 100 оқулықтың қазақ тіліне аударылуы. Ауқымы кең жоба аясында бүгінге дейін қанша оқулық қазақ тілінде жарық көрді? Жобаның бүгінгі мен болашағы жайында филология ғылымының докторы, профессор «Ұлттық аударма бюросының» редакциялық алқа мүшесі Шерубой Құрманбайұлы өңгімелеп берді.

осы оқулықтарды жалпы жұртшылық, студенттер, ғылыми қауым өз қажетіне пайдалануда. Ал быыл 30 кітапты басып шығару жоспарланған. Қазіргі таңда аударылып, жарық көргендері де бар. Бірақ әлі көпшілікке таныстырылып, ұсынылған жоқ. Алдағы уақытта жұртшылыққа таныстырылып, өз оқырмандарымен қауыштырылады.

Жас qazaq: Ал осы кітаптар қазіргі заман ағымы мен уақыт талабына

«БІЗ АЛДАҒЫ БІРНЕШЕ ЖЫЛДА ГУМАНИТАРЛЫҚ БІЛІМНІҢ БАРЛЫҚ БАҒЫТТАРЫ БОЙЫНША ӘЛЕМДЕГІ ЕҢ ЖАҚСЫ 100 ОҚУЛЫҚТЫ АУДАРҒЫП ТІЛДЕРДЕН ҚАЗАҚ ТІЛІНЕ АУДАРЫП, ЖАСТАРҒА ДҮНИЕ ЖҮЗІНДЕГІ ТАҢДАУЛЫ ҮЛГІЛЕРДІҢ НЕГІЗІНДЕ БІЛІМ АЛУҒА МҮМКІНДІК ЖАСАЙМЫЗ. 2018-2019 ОҚУ ЖЫЛЫНЫҢ ӨЗІНДЕ СТУДЕНТТЕРДІ ОСЫ ОҚУЛЫҚТАРМЕН ОҚЫТА БАСТАУҒА ТІІСПІЗ».

(Елбасы Н.НАЗАРБАЕВ. «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласынан)

жауап бере ала ма? Кітап таңдауда оқулықтың қандай ерекшелігіне мән берілді?

Ш.Құрманбайұлы: Аударылып жатқан кітаптар — ерекше сараптаудан өткен оқулықтар. Мәселен, әлемнің көптеген тіліне аударылғаны, жетекші университеттерде оқытылуы, соңғы 3 жылда бірнеше рет басылғаны ескерілді. Әлемнің жүздеген оқу орындарында оқытылып жатқан кітаптар. Сондықтан танымалдылығы және мамандар арасында мойындалғаны анық. Ал аударуға таңдап алынған оқулықтарды еліміздегі жоғары оқу орындарының жетекші мамандары ұсынды. Гуманитарлық, әдебиет, тарих, экономика саласындағы мамандар өз салаларына қажетті оқулықтарды ұсыныс ретінде айтты. Содан кейін әр саланың білікті

мамандарынан құралған арнайы комиссия ұсыныстарды жан-жақты қарап, сүзгіден өткізіп, таңдап алды. Бұл оқулықтардың әлемдік деңгейде көп таралуы да ескерілді.

Жас qazaq: Аудармада автордың идеясына, термин мәселесіне, ұлттық болмысымызға тән қажеттілігіне қаншалықты назар аударылды?

Ш.Құрманбайұлы: Дәл осы сұрақтың төңірегіне келгенде, ойланатын тұстары өте көп. Біріншіден, ең маңызды, күрделі мәселе. Менталитет пен тіл мәселесіне келгенде, халықтардың мәдениеті, олардың дүниетанымы бірдей емес. Оның ішінде мәдениет танымы жағынан ерекшеліктері бар. Батыс пен шығыс мәдениеттерінің айырмашылығы бар. Еуропа елдері, Америка сынды мемлекеттердің Азия елдерінен өзгешеліктері көп. Сондықтан осыны жазып отырған автор неміс,

ағылшын болатын болса, ол өзінің жазып отырған еңбегін сол ағылшын, еуропалық немесе америкалық таным-түсінік, менталитет тұрғысынан қарап отырып жазарды. Сондықтан, бұл жерде көп жағдайда біздің шығыстық, азиялық немесе казаки ерекшелігімізге байланысты айырмашылықтардың болатындығы анық. Өйткені басқа мәдениет өкілі жазған дүние сол елдің мәдениетіне, сол елдің таным-түсінігіне лайықталып жасалады. Егер оны жазып отырған автор сол елдің өкілі болса, басқаша елестету мүмкін емес. Бірақ біз жабық қоғам емеспіз. «Өз қазынымызда қайнап, басқа ақпараттарды бізге сәйкес келмейді» деп бір жақты қарауымызға болмайды.

Екіншіден, біз өз мәдениетіміз бен өзге мәдениеттің ықпал етуінен сактануымыз керек деген мәселеде де түрлі пікір бар. Менталитетті ескергенімізбен «авторлық құқық» деген мәселені ұмытпағанымыз жөн. Әдебиеттану, экономика басқа сала болсын, автордың бір сөзіне өзгеріс енгізуге болмайды. Сондықтан бұл жерде авторлық құқықты сақтау мәселесі өте маңызды. Ал біз аударған әдебиеттер әлемге кең таралған, жоғарғы сұранысқа ие дүниелер. Өйткені ғылымдағы жаналық,

жана бағыт, озық дүниелер осы оқулықтарда бар. Ал енді термин мәселесіне келсек, күрделілік бар екені рас. Қазір жана термин өте көп. Бізде бұрын қолданыста болмаған, ғылыми айналымға түспегендері де жиі ұшырасады. Осы орайда, ыңғайға келгенін қолданып, қазақтың термин қорының аясын кеңейту ойымыз бар. Ал аудармашылардың негізгі мақсаты — терминнің түпнұсқаға ең жақынын пайдалану.

Жас qazaq: Яғни аударылып жатқан оқулықтар өз саласы бойынша ең қажетті кітаптар болып табылады ғой?..

Ш.Құрманбайұлы: Әрине, бұл оқулықтар өз саласына қажетті кітаптар. Өйткені оқулықтарды сол

саланың жетекші мамандары мен білікті профессорлары ұсынып отыр. Бұл оқулықтар заман талабына сай, бүгінгі күннің сұранысына жауап береді. Гуманитарлық сала мамандары оқытып жатқан бағдарламаға сай.

Жас qazaq: Жобаның болашағы туралы айтсаңыз, жоспар бойынша осы 100 оқулықпен ғана шектелмей, алдағы уақытта ауқымы кеңейе түсуі мүмкін бе?

Ш.Құрманбайұлы: Соның екі жылда жарық көріп, қолданысқа енген оқулықтар жалпы халық, мамандар, студенттер тарапынан жоғары сұранысқа ие болуда. Көпшіліктің көңілінен шығып жатқандықтан, жоба әрі қарай жалғасын табады деп үміттенемін. Осы 100 оқулық сапалы аударылып, тілі жатық, қолдануға қолайлы болса, жоба жалғасын табады. Тілдік стилдік талаптарға сай болып, жұртшылықтың оқу процесіне қолданылып жатса, 100 кітаппен шектеліп қалмай, қоғамға қажетті басқа да оқулықтар аударылады.

Сұхбаттасқан
Макпал НОҒАЙБАЕВА

Біздің сұхбат

Жүрсін Ерман – айтыс өнерінің еркендеуіне жанашыр болған танымал тұлға. Ақындығымен де ерекшеленетін, қоғамдағы құбылыстарды қалт жібермей бағасын беріп, бағамдап отыратын азамат. Белгілі қаламгердің жанына бататын не, не қуантады? Біздің тілшімізге сұхбат берген Жүрсін Ерман ағамыз біраз мәселені қозғады.

Jas qazaq: Жүрсін аға, ұлттың сөзін сөйлейді, жоғын жоқтайды-ау деген біраз азаматты әңгімеге тарттық. Сұхбаттарымыз басылымда жарияланды. Олар көбіне қазір қоғамда ең өзекті тақырыпқа айналған ұрпақ тәрбиесі төңірегіне тереңдеп әңгіме айтты. Сізбен де осы бір өзекті тақырыпты талқылауды жөн көрдік.

Ж.Ерман: Сұрағынды қоймай тұрып, емеуірінді түсініп отырғандаймын. Бізде қазір бала тәрбиесінің кемшілігін отбасынан көретін біржақты пікір қалыптасты. Қазір отбасы балаға ие болудан қалған. Оның үстіне, біздің қоғамда жартыкеш отбасылар көп. Баланың тәрбиесін жалғыздіктің ананың мойнына артып қойдық. Әке тәрбиесін көрмеген, еркектің ықпалымен өспеген бала төрт құбыласы тең, кеудесі намысқа толы азамат бола алмайды. Тұрқы түйедей болып тұрса да, мінезі мысықтай болып қалады. Сондықтан, бала тәрбиесін жалғызбасты әйелдердің мойнына артып қойған дұрыс емес. Ұрпақ тәрбиесіне мемлекет жауапты болуы керек. Мен саған бір мысал айтып

айтысқа қалай әсер етесін? Қазақстанда айтысып жүрген 300-дей ақынды білеміз. Соның ішінде әртүрлі ағымдағылары бар. Тіпті көрнекті ақындарымыздың сол жолға түсіп кетуіне себепкер болған белді-белді, мүмкіндігі бар азаматтарымыз да баршылық.

Солардың кесірінен, «домбыра харам» дейтін ақындарымыз шықты. Айтысқа солардың кесірі тиді. Оларды айтыстан шеттеттік. Өйткені, біз айтысты діни саясаттың қолжаулығы ете алмаймыз. Сөйтіп, қазір өздерінің дұрыс жолға түспегендерін сезгендер өлеңге қайтып келіп жатыр. Соңғы бір айдың ішінде айтыстан шеттеп жүрген Балғынбек Имашев, Жандарбек Бұлғаков, Сырым Әуезхан сияқты ақындарымыз өзінің одағына қайтып келіп, «Біз жаздық, жаңылдық. Бізді айтысқа шығар» деп отыр. Біз оларды одаққа қосып жатырмыз.

Міне, осындай уақытша жіктелу болды. «Ондай болған жоқ» деп жауырды жаба токи алмаймын. Бірақ «Адасқанның айыбы жоқ, қайтып үйірін тапқан соң» деген ғой. Биыл сол ақындар үлкен айтыстарға қатысады. Ақынның сөзі — Құдайдың сыйы, халықтың қазынасы. Ондай талантты ағым мен ізімдердің жетегіне жіберуге болмайды. Біз сол үшін күрестік. Оң нәтижесін беріп жатыр.

“ БАЛАБАҚШАҒА
БАРҒАН КҮННЕН БАСТАП
ҚЫЗЫМЫЗДЫҢ ТІЛІ
БҰЗЫЛДЫ. ТІПТІ ОРЫСША
ОЙЛАП, ОРЫСША
СӨЙЛЕЙТІН БОЛДЫ. БІР
КҮНІ МАҒАН АЙТАДЫ: «АТА,
У МЕНЯ ЕСТЬ ПОДРУГА.
ЛЮДА. ОНА ТАКАЯ
ЭКСЦЕНТРИЧНАЯ» ДЕЙДІ.
МҮНДАЙ ОРЫСШАНЫ МЕН
ДЕ БІЛМЕЙМІН. МІНЕ, ҚАЗАҚ
БАЛАБАҚШАСЫНДАҒЫ
ЖАҒДАЙ: ОЛАР ҚАЗАҚША
ТӘРБИЕ БЕРІП ЖАТҚАН
ЖОҚ.

арасында отыр. Министрлік тарапынан «кесіндер, пішіндер» деген пәрмен жоқ. Көлеңкесінен қорқып отырған телеарнаның ішіндегі редакторлар. Кеңес Одағы

шабуылы жоқ, ананың жауабы бар дегендей. Көрген адам түсінбейді. Ұлттық арнаны кіргізіп, монтажына екі ақынның отырғызып қойғанбыз. Соның өзінде жұлым-жұлымын шығарды. Қазан айында Астанада халықаралық айтыс өтті. Эфирге берілген жоқ. Сол жолғы айтыста жоғары биліктің шамына тиетін бір ауыз сөз болса ше? «Алтын домбыраның» айтысын кесіп-кесіп, клипке айналыдырып тастапты. Ринаттың айтысының 5 минутын ғана беріпті. Цензура сол жақта — телеарнаның ішінде, өз әріптестеріміздің

Келсе, сөз тиюі мүмкін бе? Қазақ «Ер болсаң, бопсаға шыда» дейді ғой. Бірақ олар сөзге шыдамайды. Сондықтан айтысқа ат ізін салмайды.

Jas qazaq: Жүке, сіз кәсіби журналиссіз. Қазіргі жас журналистердің сөз саптасына, тілінің тазалығына, эфир мәдениетіне көңіліңіз тола ма?

Ж.Ерман: Тілдің шұбарлануы халық басындағы түйткіл. Әлеуметтік желіні оқып отырсаңыз, жастардың жазған пікірлері сауатсыз. «Өйтсейші, бүйтсейші, отырық, тындап жатырық» деп көсіледі. «Н» мен «н»-ды ажырата алмайтын

сақаулар да бар. Міне, осы құбылыс эфирде отырған жүргізушілердің тіліне әсер еткен. Бағғы халық сөзінің мәйегін кешіп, билердің тілімен сөйлейтін адам жокқа тән. Жазып жүргендердің ішінен де саусақпен санап алуға болады. Қазақ

ТҰРҚЫ ТҮЙЕДЕЙ, МІНЕЗІ МЫСЫҚТАЙ БАЛА ҚАЙДАН ТУАДЫ?

берейін. Немере қызым бар. Қолымызда өсті. Әдетте біз үйде бәріміз қазақша сөйлейміз. Қызымның тілі тақылдап тұрып қазақша шықты. Үш жасында үйдің қасындағы қазақша балабақшаға бердік. Балабақшаға барған күннен бастап қызымыздың тілі бұзылды. Тіпті орысша ойлап, орысша сөйлейтін болды. Бір күні маған айтады: «Ата, у меня есть подруга. Люда. Она такая эксцентричная» дейді. Мұндай орысшаны мен де білмеймін. Міне, қазақ балабақшасындағы жағдай: олар қазақша тәрбие беріп жатқан жоқ. Қазір қазақ мектебінде оқып жүр. Өзің мектепке барып көрдің бе?

Jas qazaq: Барып жүрмін...

Ж.Ерман: Мектепке барсаң, балалардың бәрі орысша шүлдірлейді. Бұл жұрттың бәрі білетін дүние. Осы немерелерімді «Балапан» телеарнасының алдына отырғызып қойып, хабарларын көрсете алмадым. Өйткені баланың көзін

Jas qazaq: Қазіргі айтыс ақындары шындықты, ақиқатты қалай түсінеді?

Ж.Ерман: Шындық деген не? Ол кімнің шындығы, қандай шындық? Осы жағын ойланып жауап беру керек. Менің өз ойым, шындықты көркемдік деңгейін түсірмей, есебін тауып, шешімін тауып айту керек. «Шындық осы екен» деп басы-көзге ұра беруге болмайды.

Айтыс көрермендерді тәрбиелеп келе жатыр. Көрермен айтыспен бірге өсуде. Шындықты әркім әртүрлі түсінеді. Билікке қатты сөз айтқан адам ғана шындықты айта білді деп ұғады. Шындықты айту олай болмайды. Айтыстың құралы — поэзия. Ал поэзияның шыңы — көркемдік. Сондықтан менің жүрегімді кім көркем шындыққа толтырса, мен соған бас мемін. Аттан мен ұранды шындық деп түсіну — санасы төмен адамдардың пікірі.

Jas qazaq: Айтыс ақындарын тежейтін цензура бар ма?

кезіндегідей ресми цензурадан қиын болып тұр бұлар.

Қонаевтың 100 жылдығына байланысты осыдан 5 жыл бұрын «Қонаевтай ер қайда?» деген айтыс өткіздік. Сол кезде 31 телеарнаның директоры Бағдат Қожахметов «Мен мойныма аламын. Түсіремін, эфирден көрсетемін» деген. Сол айтыс бүгінге дейін еш жерден көрсетілмей келеді. Бағдатқа «Уәден қайда?» дедім. Ол «Мен жоғары жақтан қорқып отырмын. Бұл айтысты эфирге берсем, қызметіммен қоштасуыма тура келеді» деп шынын айтты. Шындықты халыққа жеткізгені үшін қызметтен кетсең, кетіп қал! Бүгінде табанының бүрі бар жігіт аз.

Jas qazaq: Жұрт Ринатты шындықты айтатын ақын деп жатады. Сіз басқаша қарайтын сияқтысыз ғой?

Ж.Ерман: Оған дауым жоқ. Айтсын. Жұрт жақсы көрсін. Ринаттың өзі де біледі, қай жерде жақсы айтқанын, қай жерде жақсы айтыс жасай алмағанын. Қазан айында Астанада өткен айтыста Ринат жақсы айтыс жасады. Бас жүлдені даусыз жеңіп алды. Оған ешкім келдергі келтіріп жатқан жоқ. Бірақ шындығын айту керек, біздің кейбір үлкен қалалар мен облыстардағы айтыстарға «Ринат Зайытов пен Айбек Калиев қатыспасын» деген талап қойылады. Өйткені, осы ақындар артық бірдеме айтып қойса, салқыны өзімізге тиеді деп қорқады.

Jas qazaq: Сіз өткізіп жатқан айтыстарға шенеуніктер келіп, отырып тындай ма?

Ж.Ерман: Керек болса, атын атап, түсін түстеп берейін. Айтысты қолдап отырған әкімдердің бірі — Атырау облысының әкімі Нұрлан Ноғазев. Содан кейін Ақтөбе облысының әкімі Бердібек Сапарбаев, Алматының әкімі Бауыржан Байбек, Батыс Қазақстан облысының әкімі Алтай Көлгінов, Қызылорда облысының әкімі Қырымбек Көшербаев сияқты атқамінерлер айтысқа қаржы шығарып қана қоймай, келіп отырып, өнер додасын көріп, тамашалап қайтады. Ақындардың айтқан сын-ескертпелерінен қорытынды шығарып, шара қолданып жатады. Бірақ Қарағанды облысында қаншама ақын бар. Ақыны көп болғанымен, жыр додасын өткізуге шамалары келмей отыр. Қанша жылдан бері айтып-айтып, жаманатты болдым. «Абылайды хан көтерген Ұлытауды насихаттайық» дедім. Бірақ облыс басшысы кері тартып келеді. «Рухани жаңғыру», «Ұлы даланың жеті қыры» деп жатырмыз. Онда айтыс өткізейік. Айтыс ұлы даланың нағыз рухани өнері ғой.

Астанада айтыс өтсе, парламенттегі депутаттарға, министрліктегі ақжағалыларға жүздеген билет таратылады. Мен «Олар айтысқа келмейді. Әуре болмандар» деймін. Айтқанымдай, ол жақтан ешкім келмейді.

“ ЦЕНЗУРА
СОЛ ЖАҚТА –
ТЕЛЕАРНАНЫҢ
ІШІНДЕ, ӨЗ
ӘРІПТЕСТЕРІМІЗДІҢ
АРАСЫНДА ОТЫР.
МИНИСТРЛІК
ТАРАПЫНАН
ДЕГЕН ПӘРМЕН
ЖОҚ. КӨЛЕҢКЕСІНЕН
ҚОРҚЫП ОТЫРҒАН
ТЕЛЕАРНАНЫҢ
ІШІНДЕГІ
РЕДАКТОРЛАР.
КЕҢЕС ОДАҒЫ
КЕЗІНДЕГІДЕЙ
РЕСМИ
ЦЕНЗУРАДАН ҚИЫН
БОЛЫП ТҰР БҰЛАР.

журналистерінің деңгейі төмендеп кетті. Тілді білмейді. Білуге талпынбайды. Оның бір себебі, тележүргізушілер тілдің, сөздің қалірін білетін журналистер емес, беті жылтыр «жұлдызшалар». Солар эталонға айналғаннан кейін тіл бұзылып жатыр. Қазақ тілінің күйі кетіп, тулақтай болып барады. Бұған тоқтам болу керек. Токтау салатындар — БАҚ-тың

басында отырған редакторлар. Олар намысшыл, тілді білетін талапшыл азамат болуы керек. Амал қанша?..

Қазір телеарнаның тілі ғана емес, ділі де бұзылып кетті. Бәдік хабарлар шықты. Соны эфирден өткізіп жатқан басшылар, арнаның директорлары қайда қарап отыр? Ұлттың ұятын ашып, қазақтың тәлімін бұзатын болды солар-ақ! Қазақ қызының көшеден бай іздеп жүргенін қашан көріп едің? Қазақ қызының бай үшін шаштарын жұлып, бетін тіліп жатқанын қашан көріп едің?

Jas qazaq: Сіз айтып отырған ұлттың ұятына айналған трагедияға қаламгер қауым үн қатып жатыр ма?

Ж.Ерман: Жок. Қазіргі әдебиетте ақсақал жоқ. Кешегі Мұхтар Әуезов, Сырбай Мәуленов секілді бүгінгі ақсақал жазушыларда қариялық қасиет қалмады. Ақсақалдарымыз бірімен-бірі алысып, сотқа сүйреп, арыз жазып әлек. Мемлекеттің сыйлық деген пәле

болды. Екі жылда бір рет сол мемсыйлықтың жолында күрес басталады. Мемсыйлық таланттың өлшемі емес. Бірақ жазушы біткенді ділгір қылып қойды. Мен де бір рет бағымды сынап көркем. Финалға шықтым. Құлатып жіберді. Содан көңілім қалған. Оның өзінде Тұмаған қоймай қойды: «Түс те, түс» деп жарықтық!

Мен осы жерде Жазушылар одағының әлсіздігін айтқым келеді. Осы күрес басталғанда, одақ топтап-топтап бес-алты жазушының аты-жөнін береді. Олардың тағдырын мемсыйлық беретін комиссия шешеді. Оның арасында, сендердің газетке сұхбат берген Ғалым інім (Ғалым Жайлыбай — ред) айтпақшы, мұрнына өлең иісі бармайтындар баға береді. Неге Қазақстан Жазушылар одағы осы мәселеде жалпақшешей болады? Осы мәселені одақ төрінде төрт-бес жыл бұрын көтеріп, ашық айтқам. «Одақтың пікірі негізгі пікір болуы керек. Содан кейін, топырлатып бес-алты адам емес, бір адам керек болса — біреу, екеу керек болса — екі адам ғана ұсынындар!» дегем. Олар «Ананың да өлені жақсы, мынаның да өлені жақсы» деп бірнеше ақынды қатар ұсынады. Міне, осындай жалпақшешейліктің кесірінен әдебиеттің тағдырын қайдағы біреулер шешіп отыр.

Бұл әдебиеттің ғана мәселесі емес. Кеңес Дүйсекеев деген мықты композитор бар. Сол қанша рет осы мемсыйлыққа түсіп, әлі күнге ала алмай келе жатыр. Ол — үлкен композитор. Қазақ әнінің бір дәуірін жасаған тұлға. Жасы да келді. Неше жылдан бері қайта-қайта құлатып, сағын сындырумен келе жатырмыз. Жыл сайын бір әнін де жұрт білмейтін қайдағы біреулер алады. Кеңес қала береді. Осындай жағдайдан кейін алауыздық туады. Кім көрінген алған соң, сол мемсыйлығыңыздың бар ғой, қазір қалірі кетіп қалды. Тіпті сыйлық алыпты десе, жұрт күлетін жағдайға жеттік. Өйткені халық — данышпан. Бірін біледі. Кімнің қалай алғанына дейін біледі. Білген соң күледі... — **Әңгіменіңізге рахмет!**

Сұхбаттасқан Жарас КЕМЕЛЖАН

тартатын, ойын қызықтыратын бағдарлама жоқ. Тек соңғы жылдары ғана батырлар жырынан, ертегі, эпостардан мультфильм жасау қолға алынды. Бірақ ол аз. Көптеген БАҚ, телефон, әлеуметтік желінің бәрі орысша. Бұның да салқыны тиіп жатыр ұрпақ тәрбиесіне. Балаға қазақ тілін үйретуге де нақты кадам қажет.

Jas qazaq: Айтысқа айттайықшы. Қазір жұрт арасында айтыс ақындары туралы әңгіме көп. «Ақындар жік-жікке, топ-топқа бөлініп кетті: сақалдылар мен сақалсыздар, шыншылдар мен жағымпаздар дегендей. Сіз қай жағындасыз?

Ж.Ерман: Халық не десе, сол десін: қазақ қоғамы қалай, айтыс та сондай. Біздің қоғамда қазір неше түрлі діни секталар жұмыс істеп жатыр. Олар маңайын үйіріп әкетеді. Әсіресе, санасы қатаймаған жастар соңына тез түсіп кетіп жатады. Шолақ балақ шалбар кигендер, сақал қойғандар дегендей. Әлемде ислам дінінің 73 түрлі ағымы бар екен. Қазақстанда да біраз ағымы бар соның. Солар

“ СОҢҒЫ БІР
АЙДЫҢ ІШІНДЕ
АЙТЫСТАН ШЕТТЕП
ЖҮРГЕН БАЛҒЫНБЕК
ИМАШЕВ,
ЖАНДАРБЕК
БҰЛҒАКОВ, СЫРЫМ
ӘУЕЗХАН СΙΑҚТЫ
АҚЫНДАРЫМЫЗ
ӨЗІНІҢ ОДАҒЫНА
ҚАЙТЫП КЕЛІП,
«БІЗ ЖАЗДЫҚ,
ЖАҢЫЛДЫҚ. БІЗДІ
АЙТЫСҚА ШЫҒАР»
ДЕП ОТЫР. БІЗ
ОЛАРДЫ ОДАҚҚА
ҚОСЫП ЖАТЫРМЫЗ.

Ж.Ерман:

Цензура бар. Мен тарапымнан шектеу жоқ. Бірақ айтысты халыққа көрсететін телеарналар тарапынан цензура күшіне мініп тұр. Сөзіме дәлел келтіре кетейін. Былтыр қыркүйекте Алматының Алмалы ауданының 10 жылдығына байланысты айтыс өткіздік. Сол айтысты 14 айдан кейін үзіп-жұлып көрсетті. Кесіп-күзеп тастайтындай біреудің шамына тиетін сөз болса бір жөн. Шектен шыққан ешкім жоқ. Соның өзін кесіп-күзеп тастапты. Мысалы, бір ақынның қарсыласына жасаған

БАЛА БҒЫН

Әр адамға өзінің балалық шағы — өте ыстық. Балалық шақ — үлкен мұхиттай тұнық өмірдің шағын ғана бөлігі. Бірақ осы шағын бөлік қанша тамаша сәттерге толы. Біздің бала күніміз иен даланың жонында асыр салып, еркіндікпен өтті деп айта аламын. Туып-өскен өлкем — Қызылорда облысының Шиелі ауданына қарасты «Төретам» елді мекені. Қазір Ыбырай Жақаев атындағы ауыл деп аталады. Теміржол бекетінің маңында орналасқан. Ары-бері от арбалар гүрсілдеп өтіп жатады. Сол кездегі балалық арманым пойызға отыру болатын. Кішкентай кезімнен шолжандау, еркелеу болып өстім. Өйткені ата-әжемнің еркесімін.

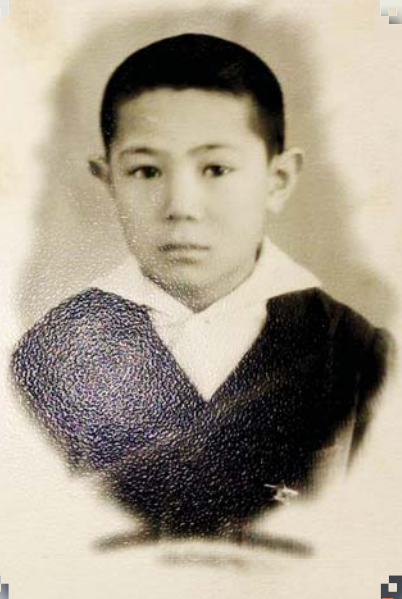
Қуандық ТҮМЕНБАЙ,
жазушы:

Яссауи кесенесі үшін сабақтан қаштық

Балалық шақ десе, ең алдымен, ойыма сол кездегі қатарластарыммен ерттеп мінген есек есіме түседі. Есек малы шаруашылыққа төзімді. Мінсең — көлік, отын мен су тасысаң да пайдасы мол. Есімде қалған қызықты сәт, есекке мініп алып достарымызбен жарыс ұйымдастыратынбыз. Бала кезімізде теледидар кез келгеннің үйінде бола бермейді. Көбінесе радио тыңдайтынбыз. Әлі күнге дейін есімде, қазақ радиосының кешкі тоғызда болатын «Шым» бағдарламасын тыңдап барып ұйықтайтынбыз. Жоғарыда айтып өткендей, балалық арманым қалай да пойызға отыру еді. Кейіннен пойызға отырудың амалын таптық. Қызылорда мен біздің ауылдың арасы 100 шақырымдай жер. Сол кездері жолсеріктерге 50 тиын ұстатып пойызға отыратынбыз. Орыс тілін сол кезде жолсеріктерден үйрендік. Өйткені жолсеріктердің

көбісі орыс еді. Кейіннен 50 тиынды колына беріп, ары-бері пойызбен саяхаттайтынбыз. Орысшамыз да біршама жаксарып қалған еді. Кат-кабат вагондардың болмысына қарап қатты қызығатынмын. Пойызға деген қызығушылығымнан туындаса керек, «Жүрдек пойыз» деп аталатын кітабым бар.

Балалық шағымның тағы бір қызықты сәті ойыма оралып отыр. Бірде бағбандыққа (*агрономияға*) қатты қызыққаным бар. Тіпті өскенде агроном боламын деген ойым да болған. Өздеріңіз білесіздер, біздің өңірде жеміс-жидектің түрі өсе бермейді. Тек күріш өседі. Ал мен биолог ағайдын нұсқауымен бақшада алма өсіргім келді. Сөйтіп екі түп алма ағашын алып келіп, күтіп, жақсылап өсіріп келе жатқан болатынмын. Бір

күні есегім, жайқалып келе жатқан алма ағашымды құлатып кеткені. Сол күнгі өкінішімді сөзбен жеткізе алмаспын.

Мектепте оқып жүргенде шолжандау болдық. Ауыл-ауыл болып төбелесу, атамандыққа таласу деген бізде де болды. Бір күні сыныптастарымызбен сабақтан қашамыз деп ұстаздардан онбай ұрыс естіп, жиналыска да салынғанбыз. Ол былай болды. Сыныптастарымызбен Түркістандағы Ахмет Яссауи кесенесін көруді армандайтынбыз. Түркістан жақ бізден өте алыс емес, шамасы 300 шақырымдай жерде. Бір күні сабақтан қашып Түркістандағы кесенені көзімізбен көріп қайттық. Ауылға келсек, у-шу. Ұстаздарымыз жиналыска салып: «Сендер адам болмайсыңдар, сабақтан әлден бастап қашасыңдар» деп айғайға басып жатыр. Біз ұрыс естіп тұрғанымызбен, іштегі қуаныштың жылуы басқаша еді. Сол кезде бізбен бірге сабақтан қашқандардың ішінде атакты математик Асқар Жұмаділдаев та бар.

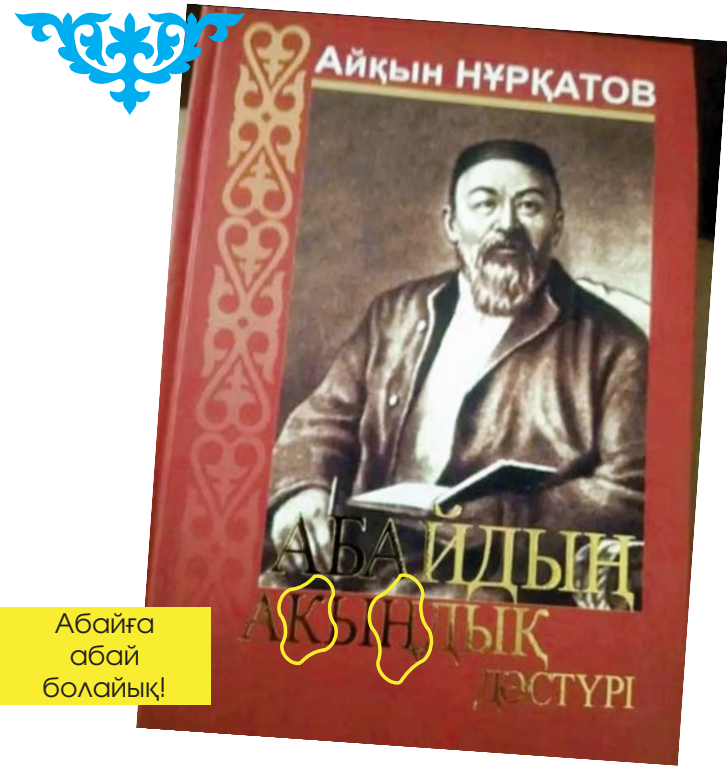
Балалық шағым

осындай қызықты естеліктермен ойымда қалыпты.

Жазып алған Мақпал НОҒАЙБАЕВА

МУҚИС МҮНІС

Абайға абай болайық!

JAS QAZAQ ГААЕРЕНСЫ Оюға ғашық Ли

Jas qazaq газетінің бүгінгі қонағы – корейлық қыз Ли Жунген. Ол – ҚазҰУ-дың дайындық факультетінің студенті. Арманы – қазақ көлөнерін дамытуға атсалысу. Болашақта өнер ордаларының біріне оқуға түсіп, қазақ өнерінің қыр-сырын терең меңгермекші.

Сеулден келген Ли Жунгеннің айтуынша, өнер саласындағы жерлері қазақ халқының көлөнерін ерекше бағалайды екен. Ол бірнеше жыл бұрын Кореяда өткен Орталық Азия елдері көлөнер бұйымдарының көрмесіне барып, сол жерде қазақтың көлөнер туындыларына қатты қызығыпты. Сол күннен бастап қазақ еліне деген ықыласы артқан. Алматыға білім алуға келуіне де осы себеп болыпты. Қазақ тілін 1,5 жылдың ішінде меңгеріп алған корей қызы қазір ұлттық көлөнерімізді, ою-өрнек түрлерін зерттеумен айналысып жүр.

Назгүл КЕНЖЕТАЙ – халықаралық журналист

СҮРКЕЙЛІ СҮРИЯ

От пен оқ бораған қан майданға бұрын шетелдің журналистері ғана барып, хабар таратып, суретке түсіріп жатушы еді. Батыр тілшілер туралы деректі фильмдерді көріп қызыға, сүйсіне қарайтынбыз. Тіпті, таңғалатын едік. Қазір біздің де әріптестер қауіп-қатерге толы сол аймақтарға кіріп, ақпарат таратып жүр. Мәселен, «Мылтықсыз майданның» нағыз сұрмергені деп, жас та болса, көпке танылып үлгерген халықаралық журналист Назгүл Кенжетайды атауға болады. Ол – «Қазақстанның 100 есімі» жобасының жеңімпазы. Сириядағы соғыс салған сүркейлі суретті өз көзімен көріп келген кәсіби журналист. Назгүл түсірген әрбір фотодан бала тағдыры, соғыс қасіреті айқын көрінеді.

Бас редактор — директор Срайыл СМАЙЫЛ Редакция алқасы: Жолдасбек ДУАНАБАЙ Бас редактордың орынбасары Жарас КЕМЕЛЖАН жауапты хатшы Ғалия ҚАЛИЕВА компьютер орталығының жетекшісі Тілшілер мен қызметкерлер: Мақпал НОҒАЙБАЕВА — арнаулы тілші Әбдіманап КЕНЕС — жасар және ғылым Кәмшат ТӨЛЕШОВА — терімші Айдос ҚУСАЙЫНҰЛЫ — web-sait	Аймақтағы меншікті тілшілер: Нұрдаулет ТАЛҒАТУЛЫ — Астана қаласы (8 775 501 33 38) Байкен КӨБЕЕВ— Ақмола және Солтүстік Қазақстан облыстары (8 778 910 45 34) Кажет АНДАС — Алматы облысы (8 747 706 13 82) Баян ЖАНҰЗАКОВА — Атырау облысы (8 702 426 69 05) Айхан БАШТАШ — Осло, Норвегия mahmutba@online.no Ұлдай САРИЕВА — Батыс Қазақстан облысы (8 705 150 48 30) Кезекші редактор Мақпал НОҒАЙБАЕВА	Шығарушы: «Аманат Медиа» ЖШС Директордың орынбасары Мейрамбек ҚҰЛМҰХАМЕДОВ Бас есепші Расима ӘКІМБЕКОВА	Редакцияның мекенжайы: 050012, Алматы қаласы, Мәуленов, 85 үй, №61 кеңсе, 3-кабат (<i>Бөгенбай батыр көшесінің қиылысы</i>) Телефондар: 8(727) 272-43-39; 272-43-25 Бухгалтерия: тел.факс: 8(727) 272-46-22 (жарнама бөлімі) Газет «Дәуір» ЖШС РПИК (Алматы қаласы, Қалдаяқов көнесі, 17-үй) тел: (727) 273-12-04, 273-12-54 Тапсырыс — №2153; Бағасы келісім бойынша Апталық таралымы — 8 000 дана <i>Газет Қазақстанның барлық аймақтарында таралады, сондай-ақ «Air Astana», «Turkish Airlines», «QazaqAir» әуежолдарының ұшақтарында бар.</i> Газет 2004 жылы 14 желтоқсанда тіркелген. 2018 жылдың 14 ақпанында ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрлігі Ақпарат комитетінде қайта есепке тұрып, №16904-Г куәлігін алды. Мақала авторының пікірі редакция қозғарасын білдірмейді. Жарнама мәтініне тапсырыс беруші жауапты. Газетте жарияланған материалдар мен суреттерді сілтемесіз көшіріп басуға болмайды.
--	--	---	--